

פרדס הצדיקים

פ'שטים
ר' מ'זים
ד'רושים
ס'פורים

- גליון ו' -
פסח
תש"פ לפ"ק

מאוצר השיעורים
של הגה"ח פה מפיק מרגליות
רבי יוסף חיים גרינוואלד שליט"א

בעזרה"ת

תוכן העניינים

מאמר א: הללו עבדי ה'
וצונו לקרוא את ההלל: מלפנו מבדהמות הארץ / וכי קטן אהנו בעיניך / אליך ה'
נפשי אשא / בפי שירים תתרום / מעבדי פערע לעבדי ה' / אפילו בנפילת
המדרגות יהלל לה' / אפילו בימי ירידה יהלל לה' / גם בתוך הצרה מקושר לה'

מאמר ב: חומרות בפסח
מצוה ראשונה שניתנה לישראל - סגולה לאריכות ימים / כמצוות מלך עלינו / בפסח
כל המוסף לחמירי משבוש / חומרות בפסח - תכשיתי כלה / אין למיחש ליוהרא
/ פגם בנבנה מרומים / החומרות של הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן / החומרות
של הרה"ק הר"ר מענדלע מרימנוב / פרומקייט עם רשעות
חומרות שונות: שלא לאכול בבית חבירו (וישט מישן דף) / בבית אחד יאכל /
לשתות רק מים שנשאבו קודם פסח / האוכל מצה שדוריה צריך ג"כ לומר פיוטי
אנטיכה והאללה / שלא לאכול בכלי שנפל לארץ / שלא להוכיח שם חמץ / מנם
בקריאת שם חמץ

מאמר ג: גדולה צדקה
צדקה תציל ממות / בזכות גמ"ח יצאו ממצרים קודם הזמן / קמחא דפסחא
מבטל מציפות / קמחא דפסחא מבטל דינים / המעט קתורא את אישי / לחיים
ולא למות / קמחא דפסחא מציל מד' מיתות ב"ד
יושע שפע רב: צום קול ממוץ / ק"ו לכן הנבירה מבין האמה / קמחא דפסחא
משפיע השפעות טובות / מצרף עבודת העשיר עם שלימות עבודת העני / ורמה
לא היתב בו

מאמר ד (באידוש): קבלת המלכות
הכנה צו קבלת המלכות אנגעהויבן פון פורים / הכנה צו זאגן הלל / ירידה למצרים
להכניס לקבלת התורה / ישראל מוכנים לקבלת עול ועבודת / תכלית המכות: תוקף
האמונה / השגחה אויף יעדן מצוי... / וירא ישראל את מצרים מול על שפת הים /
השגחה ה' בחסדי המכות / התפאר על למתי אעתיך / על / על האדם ועל הבהמה
/ ישלח דברו ויוסם / היה היה ויחיה / ישועות בו מקיפות / והוא 'אחר' ואין
שני / תכלית עבודת הליכה: להמליך את השי"ת על עצמו / גילוי כבוד מלכות
לעלית גם על העבר / לאמיר אלעמאל זען מלכות שמים באתגליא / זי זאגט און
אויך ווייס / הלכה כרביס, להשפיע על טוב

מאמר ה: פרד"ס ההילולא
י"ד ניסן: אברהם אבינו - מלבושיו של אברהם אבינו / כובע ישועה בראשו /
מלבושי ארץ הקודש / לך קר מארצך / **י"ד ניסן: רבי אשר ישעי' מראפשי**
זי"ע - (קרבן ספח / נורא על כל מבטיו / מי האיש דאד' ה' / קול דודי דופק' /
י"ד ניסן: רבי אברהם שלמה כ"ץ זצ"ל מריסקאווא - עזרת על תפלתו של הרה"ק
משינאווא זי"ע / שובר ארזים / החלב והדם שלי אקריבה - **י"ד ניסן: רבי נפתלי
הריבא העניג זצ"ל מטארמאש** - "ושמעתו מפי מגיד אמת" / נעליכם ברגליכם
ומקלכם בידכם - **י"ד ניסן: רבי חיים מטשחובי זצ"ל** - תחת התפלה שודרתך /
רפיוני בתפוחים כי חולת אבהה אני / **ל' ניסן: רב האי גאון מפומבדיתא** - גדול
כבוד האחרון / אחרון חביב - **כ"א ניסן: רבי שמואל צבי ווייס זצ"ל ראב"ד
מונקאטש** - מלאך מט"ט לא נפיק לקראת רש"י - **כ"א ניסן: רבי שמעון ישראל
פאזען זצ"ל מטשארפאן** - משכיל אל דל / האם זה גרע מגביל לתורי - **כ"ד ניסן: רבי
יוסף הכהן מרימנוב זצ"ל** - יוסף הצדיק / בן במקום אביו עומד / יראת ההומות
/ ואני אברכם להסכים על ידי הכהנים

מאמר ו: פרד"ס החיים (צאנז)
ה' צדיק ביוחן / מוך למתוך / שבת משוש גוים / מברך על הרה - מפי כתבו של עד
ראיה / איהו אשה כשירה / שר לפני המלך / מלך תמים דרכו / חביבין עליך יסורין

גליון הבא יופיע בעז"ה
לכבוד חג השבועות הבעל"ט
לקבל הליון ע"י האימגיל
pardeshatzadikim@gmail.com

מאמר א הללו עבדי ה' אוצרות של חזיון לקרוא את ההלל בכל מצב

וצונו לקרוא את ההלל

מלפנו מבדהמות הארץ

הרה"ק רבי מרדכי מקרעמניץ זצ"ל אמר בשם
אביו הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זצ"ל
(תורת המגיד מזלאטשוב), שבפסוק תהלת ה' ידבר פי
ויברך כל בשר שם קדשו (תהלים קמה, כא) יש קושיא
ותירוץ, תהלת ה' ידבר פי בתמי', היתכן שאפתח
פי לדבר תהלות ה', כי מי ימלל גבורותיו ולו
דומיה תהלה, ואפילו כל שרפי מעלה וצבאות
מלאכים הם מזדעזעים ונרתחין לפניו, כל שכן וקל
וחומר אדם המגושם ומעפר הוצק יסודו.

ועל זה השיב, ויברך כל בשר שם קדשו לעולם
ועד, פירוש לא נופל אנכי מכל הנבראים, דומם
צומח חי, שהם אומרים שירות ותשבחות לפניו
ית"ש, (כמו שאנו רואים בפרק שירה, שאפילו שילוש קטן
שבים אומר שירה לפניו ית"ש), כל שכן וקל וחומר האדם
המדבר שיש לו פה לפתוח פיו בשירות ותשבחות
לפניו יתברך.

אליך ה' נפשי אשא

סיפר הגה"ק רבי מנחם שלמה טובי זצ"ל
מקאלוב (מפיהם ומפי כתבם), פעם בערב ר"ה קודם
תפלת שחרית נפל על הרה"ק העטרת צבי

וכי קטן אתה בעיניך

הגה"ק רבי משה ארי' פריינד זצ"ל גאב"ד ירושלים סיפר (עטרת יהושע, פר' בשלח), שפעם שלח הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע את תלמידו הרה"ק מראפשיץ זי"ע לירד לפני התיבה, וסירב, באומרו כי אין ראוי שיהא שפל ונבזה כמוהו מתפלל לפני מלך מלכי המלכים. וענהו רבו ואמר לו, וכי כל כך קטן הבורא כל העולמים בעיניך, עד שאין אתה ראוי להתפלל לפניו. והיינו כי מותר דברך משמע כי רק השפל והבזוי אינו ראוי לעבוד לפניו, וכי כ"כ הקב"ה קטן בעיניך עד שיהא שום חילוק אצלו בין בן אדם להבל דמה למלאך גבוה ונשגב, והרי נגד גדולתו ית' גם מלאכי עליון הגבוהים ורמים כאפס

מזידיטשוב זי"ע עניוות שוא מצד היצר, ונעשה שפל בעיני עצמו, עד כדי כך שלא היה יכול לעמוד להתפלל. ואמר: רבוש"ע מי אנכי שאעמוד להתפלל לפניך מלך מלכי המלכים הקב"ה, אשר מלא כל הארץ כבודו, ואנכי בריה שפילה מלא חטאים. אבל התחזק את עצמו ואמר: הלא דוד המלך ע"ה הי' גם כן רק בשר ודם, ואחר שאמר וחטאתי נגדי תמיד (תהלים נא, ה), התחזק ושר שירות ותשבחות לאל חי, עד שעשה כל ספר תהלים.

השיב לו הבעל דבר: הן דוד המלך היה מהשבעה רועים, ומסר נפשו לפניו ית' בכל רגע, כדכתיב (שם כה, א) לדוד אליך ה' נפשי אשא, אבל אתה האיק תעזי לעמוד בתפלה לפני כסא כבודו ית', האל הגדול הגבור והנורא. ונשאר העט"צ משתומם ובפח נפש, ושוב התחזק ואמר: לא ולא! סוכ"ס הלא נגדך רבוש"ע, אם נחשוב באמת גדלותך ית', אז כל ברי' כאין לפניך, אך אעפ"כ מי שאמר והי' העולם צוונו בתורתו הק' לקיים מצותיו בלי שום תנאי להיות מקודם צדיק, רק לעבוד אותו באמת ובלב תמים, להתפלל ולהניח תפילין וכדו', וע"כ אין נפק"מ ביני

וכאין המה, ובהיות הם משוררים ומזמרים לפניו, גם אתם ראוי לכך.

בזה פי' הגה"ק הרמ"א פריינד זצ"ל הפסוק בשירת הים (שמות טו, א) ויאמרו לאמר אשירה לה' כי גאה גאה. ופי' בתרגום, ארי אתגאי על גוותניא. ויאמרו לאמר אשירה לה', כאשר התחילו ישראל לומר שירה לה', הקשה להם האיק ירהיב בנפשו אדם קרוץ מחומר שפל ובזוי לזמר ולשורר לפני הקב"ה, לזה אמר כי גאה גאה, ובתרגום ארי אתגאי על גוותניא, והיינו כי מאחר שהקב"ה רם על כל רמים, וגם המלאכים הגבוהים ורמים כאפס וכאין הם נגדו, ובהיות הם משוררים לפניו, גם בן אדם שוכן עפר מותר לזמר לפניו.

לדוד המלך ע"ה, ובזה הלך להתפלל לפני יוצר בראשית.

כעין זה מביא בס' אמרי יוסף (פר' ויחי) מה ששמע מהרה"ק רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע, שאמר בשעת ההקפות בשם רבו הרה"ק העטרת צבי מזידיטשוב זי"ע, שפעם אחת בערב ר"ה אמר לו העטרת צבי שלא היה לו במה ליכנס להתפלל, כדרך הצדיקים הקדושים שמקטינים עצמם לפני הבורא ברוך הוא, ולא היה יכול לכנוס להתפלל ביום הדין הקדוש והנורא.

והתחזק את עצמו בזה הפסוק שאמר דוד המלך ע"ה 'לדוד אליך ה' נפשי אשא'. ופירוש הפסוק כך, לדוד אליך ה', איך אפשר לבשר ודם להתייצב לפני ה', והתירוץ הוא 'נפשי אשא', שאני מוסר נפשי לה', ועל ידי שמוסר אני נפשי לה' אפשר לי לעמוד לפני הקב"ה, שהוא מבטל כל כוחות הגשמיות והחומר, שיהיה בטל ומבוטל לפני גדולת הבורא ב"ה.

אכן התיישב עוד להעמיק עצה ודרך לה', ואמר, וכי אני הוא דוד המלך ע"ה, והתחזק בזה, כי הנה דוד אמר (שם נא, ד) הרב כבסני

ופשע עד שכל גופו היה נתעב ונאלח, ואחר שהיה הכלי מתועב ונמאס איך ירצה ה', איך ישא פניו, הקריבנו נא לפחתך, לכן אצלו עם שהיו שבחים מצד עצמם, מצד טינוף ותיאוב הכלי היו מגונים, וזהו הכוונה 'לגנות' שבפה טמא וכלי מכוער, אפילו יהיה מה שבתוכו משובח הוא מגונה מכח הכלי, לכן 'בא מלאך וסטרו על פיו'.

וזהו הללו עבדי ה', [אנו יכולים להודות לה'] אחרי אשר קרבנו לעבודתו יתברך, וכמו שאומרים וקרבנו מלכנו לשמן הגדול וכו', [ועל ידי כן] להודות לך [נוכל להודות לך].

מעבדי פרעה לעבדי ה'

הרה"ק מראפשיץ זי"ע (זרע קודש) מבאר מה שאנו מהללים להשי"ת 'הללו עבדי ה' על העבדות במצרים, וזל"ק: "העבדות במצרים היה טוב לנו, שעל ידי זה היינו מרגילין עצמינו לקבל עול מלכות שמים, שעי"ז באנו אח"כ למדריגה זו שנוכל לקבל עול מלכות שמים, וז"ש חז"ל (פסחים קטז). מתחיל בגנות ומסיים בשבח. פי' שבח

מעוני, ותיבת הר"ב הוא בגימטריא 'אין סוף', ונגד האין סוף הכל שוה כקטן כגדול, כי אף הגדול במה נחשב נגד אין סוף ברוך הוא, ושפתים ישק, עד כאן שמעתי מפיו הקדוש.

בפי ישרים תתרום

הללו עבדי ה' וכו'. אמרו חז"ל (סנהדרין צב:) ביקש נבוכדנצר לגנות כל שירות ותשבחות שאמר דוד בספר תהלים, עד שבא מלאך וסטרו על פיו.

ופי' בהגש"פ ברכת השיר, שכאשר מביאין מתנה ודורון למלך, אין המלך צריך להדורון, רק בחסדו מקבל הדורון להיות ליקר ותפארת להנותן שהמלך מקבל ממנו דורון, והעיקר להביאו בכלי יפה שראוי לעלות על שלחן מלכים, ואם יביא הדורון בכלי מטונף, הלא יקצוף המלך עליו.

והנה אצל דוד היו השירים ושבחים מקובלים לפניו יתברך, כי הכלי היה נאה ומהודר בפה קדוש, משא"כ אצל אותו רשע שהחריב ביתו והחריב פה ואמר 'אעלה על במתי עב' וכו' (ישעי' יד, יד), וכל מעשיו רשע

א. בספר שארית מנחם (להר"ר שמואל יעקב רובינשטיין ז"ל מפאריז, חסיד קאצק) בפר' אחרי מביא, ששמע מחסיד ישיש שאמר [ששמע בעצמו] מהרה"ק רבי מנחם מענדל מקאצק זי"ע, שאמר במאמרו ז"ל (סנהדרין צב:) בקש נבוכדנצר לומר שירה בא גבריאל וסטרו על פיו, ואמר שאין הפירוש שלא רצו לשמוע שירת נבוכדנצר, רק אמרו: "דו וילסט זאגן שירה מיט א קרוין אויפן קאפ, איך וויל הערן ווי אזוי דו וועסט זאגן שירה נאך א פאטש". בא גבריאל וסטרו על פיו, נא דיר א פאטש און ערשט זאג שירה... (קבל סטירה ואמור שירה).

ובספר ליקוטי יהודה (פר' שמיני) מביא שהפי' של הרה"ק מקאצק זי"ע היה הוספה על דברי הרה"ק התפארת שלמה זי"ע, שהרה"ח ר' ליפמן מראדאמסק ז"ל חתנו של בעל התפארת שלמה - שהיה בן גילו של הרה"ק וחידידושי הרי"מ זי"ע - היה חסיד קאצק, (בין שני הצדיקים התפארת שלמה והחידידושי הרי"ם היו ידידות נפלא וכתרו ברית אהבה זה עם זה, ואחר הסתלקות החי' הרי"ם - שב"ק כ"ג אדר תרכ"ו, אמר התפא"ש 'אחרי פטירת הרבי מגור, אין לי עוד מה לעשות בעולם הזה'. ונסתלק התפא"ש שבעה ימים אח"כ - ערש"ק כ"ט אדר) ופעם כשבא לקאצק שאלו הרה"ק מקאצק מאמר מחותנו התפארת שלמה, וא"ל דבאהרן כשמתו לו שני בניו כתיב (ויקרא יג) וידם אהרן, שקבל מיתת בניו בשתיקה, ואילו דוד המלך היה במדריגה יותר גדולה מאהרן, כדכתיב אצל דוד המלך (תהילים ל יג) למען יזמך כבוד ולא ידום, שהיה אומר שירה אפילו בעת שבאו עליו צרות בכל זה היה ממשיך לזמר להקב"ה.

ועי' הוסיף הרה"ק מקאצק לפרש, שלכן בא מלאך וסטרו על פיו, ואמר לו עכשיו נראה איך שאתה אומר שירה, כשהכל הולך בטוב אין זה חכמה לומר שירה.

גם בתוך הצרה מקושר לה'

הרה"ק בעל יסוד העבודה זי"ע הלך לבקר את הישיש ר' יוסלי דאלאטישר, שהיה עוד אצל הס"ק מלעכאוויטש זי"ע, והיה אז חולה, וביקשו היסוה"ע שיאמר לו איזה דיבור ששמע מהלעכאוויטשער, ואמר לו, אני יוסף אחיכם אשר מכרתם אותי וכו' (בראשית מו, ד). ופירש האוה"ח שיוסף אמר להם בזה, שגם באותה שעה שמכרתם אותי, הייתי יוסף אחיכם באותה מדת האחוה כמקודם. ואמר ע"ז הלעכאוויטשער זי"ע, שאם האוה"ח הק' פירש כן בדברי יוסף הצדיק, בודאי שגם הוא היה במדריגה זאת. ע"כ הסיפור.

והמשיך היסוה"ע, על הס"ק מלעכאוויטש זי"ע אמרו, שבעת שהולכו אותו בכבלי ברזל (גלגל מסירה), הלך באותה שמחה כמו בשעה שהולך את בתו לחופה. אך זה הוא בין אדם למקום, וכמאמר הכתוב 'צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא, כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא', ואילו בין אדם לחבירו [שלא להקפיד על חבירו שציערו - כמו גבי יוסף הצדיק] זה קשה הרבה יותר, אלא אם הלעכאוויטשער אמר כן על האוה"ח, בודאי שגם הוא היה באותה מדריגה. (כית

אברהם - ליקוטי אמרים)

א. זה לשון קדשו באוה"ח הק': "אני יוסף אחיכם וגו', טעם שחזר לומר פעם ב' אני יוסף, לצד שראה שלא ענוהו חשש כו' שפחדו ממנו ולא יכלו להשיב כבושת גב כי ימצא כו', לזה אמר כנגד צד היראה שאתם יראים ונבהלתם, לא תחושו לדבר, כי אני יוסף אחיכם, פירוש מתנהג עמכם במדת האחוה וכאילו לא היה הדבר ההוא, גם סמך לומר אחיכם אשר מכרתם, לומר שאפילו בזמן המכר, לא כהתה עין האחוה ממני כו'.

העבודה עצמה שאנו עבדים להקב"ה כמ"ש כי עבדי הם, כי המצרים ראו במזלות שאנו נהיה עבדים לעולם בלי שום חירות, ולכן תפסו אותנו לעבדים, אבל ית' הפך זה, ולקחנו להיות עבדיו, ולא עבדים לעבדים, וזה העבדות הוא שבח לנו".

אפילו בנפילת המדריות יהלל לה'

איתא בספה"ק מאור עינים (פר' יתרו) שהאדם אינו יכול לעמוד תמיד על מדריגה אחת, כי החיות רצוא ושוב (יחזקאל א, יד), שבא ומסתלק, דהיינו כשהוא דבוק בהשי"ת הוא מרגיש חיות ותענוג, ואחר כך מסתלק ונופל מדריגתו.

והנה צריך האדם שגם בנפלו ממדריותו יתאמץ לעלות אל ה' באותו מדריגה שהוא עכשיו, כי צריך להאמין שמלא כל הארץ כבודו, ולית אתר פנוי מיניה, ואפילו במדריגה שהוא עכשיו יש ג"כ השי"ת, כי לית אתר פנוי מיניה, רק שהוא מצומצם מאוד.

וזהו אמרינו בהלל, 'ממזרח שמש עד מבואו', שהצדיק נקרא שמש. וזהו 'ממזרח שמש', דהיינו שהמוח שלו כהיר וזך ודבוק בהשי"ת, 'עד מבואו', דהיינו כשמסתלק הבהירות ונפל ממדריותו, ולעולם צריך להיות 'מהולל שם ה'', ולהתאמץ לעלות אל השי"ת באותו מדריגה שהוא עכשיו.

ב. וממשיך, שיש בזה רזין דאורייתא בטעם הדבר, למה צריך ליפול ממדריותו, וטעם אחד הוא כדי שיבוא אחר כך למדריגה יותר גדולה, שבכל דבר צריך להיות העדר קודם להיות, וכשנרצות להגביה למדריגה יותר גדולה, צריך להיות העדר קודם, לכן צריך ליפול ממדריגה שהוא עכשיו, עיי"ש בדבה"ק.

ג. כדרך אמרם (ב"ר נח, ב) עד שלא השקיע שמשו של משה, הזריח שמשו של יהושע, עד שלא שקעה שמשו של יהושע, זרחה שמשו של עתניאל בן קנז וכו'.

ומקובל מה שאמר מרן הק' מצאנו זי"ע על אמרינו בתפלת נעילה ליוה"כ"פ, השמש יבא ויפנה, "שמש האט אסאך טייטשן, דער פשוטער טייטש פון שמש איז דער צדיק", היינו כשהצדיק מתפלל אז היא עת רצון למעלה.

תמיד, הן בימי עלי' והן בימי ירידה. כי ידענו היטב כי הכל בהשגחתו ית' עלינו לטובה. ואיתא בספרים ממזרח שמש עד מבוא מהולל שם ה'. הוא ימי העלי' שרמוז בזריחת השמש. ועד מבואו הוא ימי הגלות.

ובזה פירשו אמרם ז"ל (ברכות יב.) המתפלל כשהוא כורע כורע בברוך, וכשהוא זוקף זוקף בשם. פי' אפילו כשהוא כורע, היינו שאינו כל כך בטוב, מכל מקום לא ישכח את הברוך, לברך את ה' תמיד, וכשהוא זוקף, יראה שהוא זוקף בשם, שהכל היה בשם הרחמים.

והיא כעין שפירש הרה"ק רבי משה מקוברין זי"ע בנוסח הפיוט (אקדמות לשבועות) 'עבידין ליה חטיבא בדנח ושקעתא', הן כשיש לישראל השגים רוחניים בבחינת זריחה "בדנח", והן כשהם במצב ירידה חלילה בבחינת שקיעה "ושקעתא", תמיד "עבידין ליה חטיבא", עובדים לכורא עולם באמונה פשוטה.

אפילו בימי ירידה יהלל לה'

בשפת אמת (חנוכה) פירש הכתוב 'ממזרח שמש עד מבוא מהולל שם ה'', שאנו משבחים אותו על כל מה שעובר עלינו

מאמר ב

חומרות בפסח

מאוצרות הצדיקים על מנהג ישראל
קדושים להחמיר בפסח

במקום שאמרו להחמיר

במשהו, והשיבו, מצות מצה ומצות חמץ הרי הם המצות שניתנו לישראל תחילה, וקבלוה עליהם באהבה ובחיבה ובריעות, והחמירו בהם בכלליהם ובפרטיהם, הלא תראה שהחמיר בה הכתוב בכל יראה ובל ימצא, משא"כ בשאר איסורים שבתורה חוץ מע"ז שכתוב בה (דברים ז, כו) לא תביא תועבה אל ביתך, וכל המאריך בדקדוקיהם מאריכין לו ימיו ושנותיו'.

כמצות מלך עלינו

עוד טעם שמחמירין כל כך באיסור חמץ יותר מבשאר איסורי תורה, כתב בלקט יושר (עמ' פ) בשם רבו בעל תרומת הדשן ז"ל, שאמר למה אנו מחמירים כל כך

מצוה ראשונה שניתנה לישראל - סגולה לאריכות ימים

בהגיע זמן חירותינו, ימים הקדושים של חג הפסח, נוהגים בו ישראל קדושים זהירות על גבי זהירות וחומרות על חומרות יתירות, כל אחד כפי מנהגו ומנהג בית אבותיו, ומחמירים בהרחקות שונות לבלי להתקרב לכל זיק וחשש של משהו שאינו מהודר ומנוקה לכבוד פסח.

בטעם שהחמירו כל כך בחומרות שונות יותר מן המחויב, כתב החסיד המקובל רבינו יעקב הלוי ממרויש זי"ע מבעלי התוספות בשו"ת מן השמים (סי' עא): 'שאלתי על חמץ בפסח, אם הלכה כדברי האומר חמץ בפסח

לא רצה להחמיר אף בפסח¹. (מדרש פנחס, פסח אות קעא)

חומרות בפסח - תכשיטי בלא

הרה"ק רבי בונם מפרשיסחא זצוקל"ה אמר בזה"ל: 'כל החומרות שישאל מחמירים ונוהגים בפסח, הם תכשיטין לקדושה, רמז לזה (שה"ש א, י) צווארך בחרוזים. (מי השלוח - ח"א ליקוטי הש"ס בסוף)

אין למיחש ליוהרא

ועל החשש שמא מרוב חומרות יבוא לידי יוהרא שמחמיר על עצמו במקום שאינו צריך להחמיר כל כך, כתב מרן החיד"א ז"ל (מחזיק ברכה סי' תס"ז אות ה): 'אשר תאוו נפשו להחמיר בזה וכיוצא בזה אין מזניחין אותו, כי כולי עלמא ידעי דבפסח כל אחד מחמיר לעצמו ועושה גדרות וסייגים, כי רב הוא תוקף איסור חמץ החמור מכל איסורין שבתורה וכו', ואינו יוהרא ולא דבר תמוה, כי כל העם מקצה יודעים היו כמה מיני חומרות עושה כל אחד כאשר תאוו נפשו, ובכי האי גונא ליכא משום לעז.

הרבה בהכנות פסח יותר משאר איסורים, וי"ל כיון שראינו שהקב"ה מחמיר וכתב כל יראה ובל ימצא, ומאי נפקא מיניה להקב"ה אם אנו אוכלים חמץ או מצה, אלא כמלך שצוה לעבדיו לעשות דבר וכיון שראינו שהמלך מחמיר, אנו עבדיו נמי מחמירין בזה המצוה.

בפסח בלא המוסיף להחמיר משובח

בשם הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע: בדרך כלל הקפיד שלא להחמיר חומרות יתירות, כי בזה ממשיך על עצמו הגלות ח"ו, כי החומרות הם מסיטרא דדינא, והראיה שהספרים האחרונים מחמירים יותר מהראשונים, וכל מה שניתוסף ספר חדש יש בו כמה חומרות חדשים, והוא מפני תוקף הגלות שבכל פעם הוא כבד יותר בעו"ה, לכן אין לאדם להחמיר יותר מהשו"ע, אף אם יש איזה דעה בהשו"ע להחמיר, אם אין המסקנא כך, אין להחמיר. רק בפסח יש לתפוס כל החומרות הנזכרים בשו"ע, אבל חומרא שלא נזכר כלל בשו"ע

כף (לעפ"ל) על הארץ, צוה לאחד מהחסידים שיניח את הכף שלא ישתמשו בזה.

וסיפר מעשה ששמע מאביו הרה"ק בעל דרכי תשובה, ששמע מהרה"ק משינאווא, ששמע מאביו

פגם בגבחי מזומים

פעם אחת בליל הסדר של הרה"ק בעל מנחת אלעזר ממונקאטש זצ"ל (בשנת תרצ"ה או תרצ"ו) כשהגיע לשולחן עורך הי' בדיחא דעת², וכשנפלה

ד. בצאנו לא נהגו בחומרות יתירות בפסח, והרה"ק בעל דברי חיים זללה"ה היה אומר, כי הנוהג על פי פסקי השו"ע, אזי בעלי השולחן אחראים שלא יארע לו מכשול, שהרי הם לא הורו לעשות יותר, אבל המחמיר חומרות על דעת עצמו, אין לו שמירה שלא יכשל ח"ו. (הגש"פ עטרת יהושע - עמ' עז)

וכתב בס' מעדני שמואל (סי' ק"י סקמ"ב): 'שמעתי בילדותי בשם גדול וקדוש אחד שאמר, דמה שאמרו ז"ל שכל הפורץ גדר ישכנו נחש, יש לפרש שקאי גם על המחמירין יותר מכפי הגדר שגדור חכמים, זה נקרא ג"כ פורץ גדר וישכנו נחש, כי במקום שהאדם הולך בדרך התורה ומחמיר במקום שאמרו חכמים להחמיר ולא יותר מדאי, אזי מגין עליו כח דברי חז"ל, והוא נשמר מן השמים מכל מכשול ח"ו המזדמן לפעמים בשגגה, כיון שהוא עשה את שלו והחמיר על עצמו עפ"י גדרן של חז"ל והסייגים שלהם, אבל במקום שאדם מחמיר על עצמו יותר מכפי הגדר והסייג שנתנו עליו חכמים, א"כ הרי הוא אינו סומך את עצמו על הגדר של חכמים, והוא מחמיר על עצמו יותר מכפי שאמרו הם, א"כ שוב אין כח דברי החכמים אחראין לו לשמרו ממכשול, וא"כ יוכל ח"ו לבוא לידי מכשול יותר, כי במקום שאין להם על מה שיסמוכו אין להם להחמיר יותר מכפי מה שהחמירו חכמינו ז"ל.

הרה"ק מצאנו, ששמע מהרה"ק מראפשיץ - זכותם יגן עלינו:

פעם אחת אירע מעשה אצל הרה"ק מלובלין בליל פסח, שכמה מהתלמידים הביאו כל אחד צלוחית יין שסחטו בעצמם הענבים, ושמרו היין בתכלית הזהירות והניחו היין על השלחן, כשנכנס הרה"ק לערוך הסדר, והסתכל על היין, צוה על אחת מהצלוחיות שיסירה מהשלחן.

התלמיד שהביא צלוחית זו חישב בדעתו למה מצוה הרה"ק להסירה, הלא הוא שמר היין בתכלית ההידור. אמנם חישב אסור להרהר אחר רבו. אחר כך בשלחן עורך אמר הרה"ק מלובלין להתלמיד, 'על היין שלך אין שום חששות ונעשה בתכלית הזהירות, נאר וואס דען, היין שלך היתה מונחת על הספסל שבכל השנה משתמשים שם בחמץ, ואף שרחצו הספסל, מ"מ כיון שלא היה שום הפסק בין היין להספסל, האב איך געזען א קליינע פגם בגבאי מרומים' (על כן ראיתי פגם קטן בגבאי מרומים).

כשגמר הרה"ק ממונקאטש לספר המעשה, נתלהב מאוד ואמר: 'אסור לשחוק מהחומרות בפסח, הלא רואין שהיתה צונן על צונן, והכלי היתה כלי זכוכית, ואעפ"כ ראה הרה"ק פגם קטן על זה.

(שיח זקנים - ח"ב עמ' יא)

החומרות של הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן

קודם הפסח היה הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן בכבודו ובעצמו מנקה הבית מן החמץ, והיה מייגע עצמו בכל כוחו, והיה מזיע כל כך עד שכל אבריו נחלשו מהעבודה, ואע"פ שהיו משרתים נאמנים, עם כל זה הקפיד רבינו לקיים ביעור חמץ בעצמו, כי מצוה בו יותר מבשלוחו.

(שבחי דר' מאיר)

וקיים בזה מצות שאל אביך ויגדך זקנך ויאמרו לך, כי כן השיבו מן שמים לזקינו רבינו הקדוש ר' יעקב ממרויש זצ"ל מבעלי התוספות, בס' שו"ת מן השמים (סי' עא, נעתק לעיל בענף זה). וכן הפליגו אבותיו בזהירות מצוה זו, הלא המה הרה"ק רבי מאיר הגדול ובנו הרה"ק רבי ארון ארי' זצ"ל, ובמדת אבותיו הקדושים דבקה נפשו של רבינו, ותהי לפלא זהירותו המופלגת ממשוהו חמץ.

בערב פסח הפקיר כל הכלים החמוצים שהשתמשו בהם כל השנה, לא מכר הכלים כי אם הוציאו לחוץ כל הקדירות הקערות הכפות וכל כלי התשמיש, והניחם הפקר ממש, ואנשי המקום לקחו להם מהם ככל אשר בחרו, ורבינו קנה לפסח כלים חדשים, שבהם השתמשו גם לאחר הפסח כל ימות השנה, עד הפסח הבא שהפקיר גם אותם, ככה עשה מדי שנה בשנה.

כל באי ביתו במושך כל ימי החג הוכרחו להיות מלובשים בבגדים חדשים שלא השתמשו בהם בימות השנה, גם הנכרים שבאו לחטוב עצים לפסח צוה ללבוש בגדים חדשים, גם קרדום חדש נתן לכל אחד.

הכירה היתה בימי הפסח בחוץ, לא חפץ להשתמש בשום הכשר כירה פן לא יהיה הכשירו כתשמישו, ולכן חפרו בחצירו בור בקרקע בתולה ושם הדליקו אש, ועליו ערכו הקדירות עם תבשילי פסח. וגם אחרי הפסח לא בא שום דבר חמץ לבית רבינו הקדוש עד שבועות. גם החלות לשבת נאפו מקמח של מצות אפויים, כאלו וכאלו חומרות נפלאות להזהר ממשוהו חמץ, בהא איתעביד גופ' קודש ונשמתו קודש הקדשים כדברי הוזהר הקדוש.

(אור המאיר - פרעמישלאן)

- א. ואמר על מעשה זה: "אז ס'איז די חשוב'סטע מעשה פון אלע מעשיות, מפני שקיבלה איש מפי איש".
- ב. ואמר בעונותונתו הטעם שמפקיר כליו, כי האר"י ז"ל כתב שמי שנוהר ממשוהו חמץ בפסח מובטח לו שלא יחטא כל השנה, וידעתי בעצמי שחטאתי, אם כן לא נוהרתי בשנה העברה, הנני מוכרח לקנות כלים חדשים... (שיח שרפי קודש)

החומרות של הרה"ק הר"ר מענדל'ע מרימזב

על הבעש"ט ז"ל זי"ע.

וסיפר על הרה"ק רבי יעקב שמשון משפאטיווקע זי"ע, שראה בירושלמי שחמץ אוסר בפסח אף בצונן ובמשהו, ורצה הוא גם כן להחמיר על עצמו בזה, ואמר אם כן אין לשתות שום מים בפסח, דחיישינן שמא טבעה איזה ספינה עם חטים, ונאסרו כל המימות שבעולם. מה עשה, לקח בחורף כלי גדולה, והכין בתוכה הרבה שלג, ועד הפסח יפשר השלג שבכלי, ויהיו לו על פסח מים כשרים בלי שום פקפוק, והלך וסגר הוא בעצמו את הכלי עם השלג שיהי' לו שמור על חג הפסח ולא תגע בו יד, ואח"כ כשבא בער"פ ופתח את החבית מצא שם חתיכת פת שהוא חמץ גמור, ואז אמר כי אין לאדם להיות "אויסנאהם" ולהחמיר על עצמו יותר מכל העולם.

(גר ישראל - פסח)

פרומקייט עם רשעות

בחג הפסח בשנות מלחמת העולם הראשונה ביקש הרה"ק מקאלאשיין זי"ע, מן שכן אחד שירשה לו להעמיד את החמץ (טשאלענט) שהוכן לטובת היהודים הפליטים על התנור שלו, השתמט הבעל הבית, באומרו: 'בפסח אין מערבים במאכלים של אחרים. נתרנו הגדה"ק מקאלאשיין ואמר בלשונו הקדוש: "אז מ'וויל אויספאקן רשעות, לייגט מען עם אריין אין פרומקייט..." (ישנם הרוצים להתנהג ברשעות, ומעטפים רשעותם באמתלא של דקדוק במצוות).

(י"ג אורות - ח"א)

הרה"ק ר"ר מנחם מענדל מרימזב ז"ל היה נוהג לבשל לו כל תבשילי פסח בעצמו, וכל מה שהיה צריך לאכילתו בפסח היה מוכן לו קודם לפסח, ולא היה מניח לשום אדם לבשל לו, שלא האמין לשום נברא שבעולם בעניני כשרות של פסח.

פעם אחת כשעירה את הרוטב, מצא חיטה שלימה בקדירה. נודעו אותו צדיק ואחזתו רעדה, אחרי שחזרה נפשו עליו היה עומד ומתמה אחרי כל זהירות יתירה זו ושמירה מעולה זו, היאך אפשר על פי דרך הטבע שנמצאה חיטה בקדירה. גילו לו מן השמים שעורב פרח על עין המגדל של התנור וחיטה בפיו, ונפלה החטה מפיו דרך העין לתוך הקדירה, כל זה למה, לפי שלא היו מרוצים שם בשמים שאותו צדיק טורח בעצמו בהכנת התבשילים, מכאן ואילך פסק מלעסוק בעצמו בבישול לפסח, ונתרצה שבני ביתו יבשלו לו.

(קונטרס מנחם ציון (לבעל שומר אמונים), עמ' מח)

הרה"ק רבי ישראל מהוסיאטין ז"ל סיפר: כ'האב געהערט פונעם טאטען (הרה"ק רבי שרגא פיביש) ז"ל, אז דער דגל מנחם אפרים האט געזאגט, אז אין רוסלאנד איז מען זיך נוהג אסאך חומרות פסח, און זי געפעלען מיר ניט, נאר איין חומרא געפעלט מיר, וואס מען גרייט אן פון ערב פסח וואסער אויף גאנץ פסח. וסיים הדגל מנחם אפרים עטץ וועט מיך פרעגען ווארום טוה איך זי ניט, ווייל כ'האב זי ניט געזעהן ביים זיידען ז"ל, וכוונתו הי'

חומרות שונות

- שלא לאכול בבית חבריו (נישט מישן זיך) -

רמז נכון למנהגן של ישראל שלא להשתתף בפסח עם חבריו, אמר הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע (הגדה אמרי קדוש), כי בפרשת ראה בחג השבועות כתיב (דברים טז, יא) ושמחת לפני ה' אלהיך אתה ובנך

לנו שמוסכים, אבל בתנאי שלא נאכל בשום מקום אחר, ווייל אין פסח מישט מען זיך נישט [כי בפסח אין מתעבים עם אחרים]. בעת שריפת חמץ היה כלפיד אש, וכן בעת אפיית המצות בערב פסח וכו'. (שיח זקנים - ח"ה עמ' רג)

החרס הזה נפל, הוזקקו להתענות שמונה ימים... (שלא הי' להם כלים אחרים).

(י"ג אורות)

- שלא להזכיר שם חמץ -

מובא בהגדה של פסח עקבי חיים, שאמר הרה"ק רבי איציקל מפשעווארסק ז"ל, שהרה"ק הדברי חיים ז"ל הקפיד שלא להזכיר לחם חמץ בפסח. וכך נהגו כמה צדיקים שלא להזכיר שמם של מאכלים חמוצים בפסח.

ורמז נכון אמר על כך הרה"ק מקאמארנא זי"ע, דאיתא בזוהר (תצוה קפב) שחמץ נקרא אל זר, ועל ע"ז נאמר (שמות כג, יג) ושם אלהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על פיך, היינו שלא להזכיר את ה'חמץ' בשם".

אז צוה הצדיק לגבאי שיביא לו מחזור של ימים הנוראים גדול, והנה כולם סברו שמוזה יוציא הצדיק איזה עונש, כי עשה פנים זועמים. הצדיק פתח את המחזור במקום שמתחילין היוצרות הגדולים "אנסיכה" ו"אהללה" לתקיעת שופר בברכת מלכיות זכרונות ושופרות, ויקרא אל האוכל מצה שרויה ויאמר לו: "אם כן איפוא כי אשכני אתה, אם כן אמור יוצרות אלו, כי לאיש אשכני ראוי לומר יוצרות הגדולים גם כן". ויצחק שחוק ערב.

(אהל נפתלי - אות שדמ)

בבית אחד יאכל

סיפר הרה"ח ר' משה לעפקאוויטש נ"י, הייתי עם חברי בחג הפסח אצל הרה"ק רבי שלום אליעזר'ל זצ"ל בראצפערט. כשהגענו ביום שלפני ערב פסח ואמרנו לו שרצוננו להיות אצלו על חג הפסח, אמר

- לשנות רק מים שנשאבו קודם פסח -

בבעלזא נהגו לשאוב מים מהבארות לפני חג הפסח לצורך כל ימות החג, כי החמירו שלא להשתמש במים שנשאבו בחג, מחשש תערובת חמץ בהבארות, (כי הגויים היה רגילין להשליך חמץ לתוך הבארות). וזה החומרא עלה להם בקושי, כי היו צריכים למלאות חביות גדולות לצורך כל היושבים שנמצאו בחצר קדשו.

(י"ג אורות)

- שלא לאכול בכלי שנפל לארץ -

כל אחד מהיושבים בבעלזא היה להם כלי חרס מיוחד בעבורו לחג הפסח. והיו אומרים בדיחותא שאם הכלי חרס נופל לארץ הרי זה חמור יותר מתפילין שנפלו ח"ו, דבתפילין שנפלו ח"ו מתענין יום אחד, אבל אם כלי

האוכל מצה שרויה צריך ג"כ לומר פיוטי אנסיכה ואהללה

פעם באו אל הרה"ק מראפשיץ זי"ע מסיבה של חסידים, והאחד ביניהם שהיה אשכנזי בכל דרכיו. והנה חבריו מסרו עליו לפני הצדיק שאכל מצה שרויה בפסח, והם סברו שיענשוהו קשה על זה, אך הצדיק עשה פנים זועפות וישאל את האיש: "השמעת מה אומרים עליך, האמת הוא?" והאיש בידעו שהכחשה לא תועיל, כי הלא הכל גלוי וידוע לפני איש הרוח, הודה ואמר: "אמת הוא".

ה. צדיקי בית באבוב נהגו לבלי להזכיר במשך כל ימי חג הפסח מאכלים של חמץ בשמם, כגון ברויט, בייגעל, וכיוצא ב"ב. והגה"ק הקדושת ציון זצ"ל לא קרא בימי הפסח להחסיד ר' פישל בייגעל בשמו...

פגם בקריאת שם חמץ

אצל המהר"ם ש"ק ז"ל אירע פעם אחת באמצע אפיית המצות הפך בחור אחד את המצה על השלחן, ואמר בחור אחד שעמד אצלו שהמצה הוא 'חמץ', והמהר"ם ש"ק שמע ושאל מפני מה, והשיב מפני שהפך המצה לצד אחר, ושאל 'ווי שטייט דער דין אז דעמאלט איז די מצה חמוציג'. אבל אמר יען שאמרו שהוא חמץ, יסלקו עתה מהשלחן ויגררו המקום, ע"כ. (הטעות נשתררר מאיסור

הפיכת מצות בתוך התנור).

(דרכי משה החדש, מנהגי המהר"ם שיק - אות כד)

כמעשה הזה אירע אצל רביה"ק מסאטמאר זי"ע, שאחד ראה לחבירו שהפך את המצה באמצע העריכה, ואמר לו שזה "חמץ", צוה רבינו להסיר המצה, כיון שאחד קרא לזה "חמץ". (פע"א שאלו אותו אם רשאי להפך המצה באמצע העריכה, והשיב איני יודע למה יהיה אסור, ולא אמר בכלל שהוא חמץ, אבל אם כך נוהגין שלא להפך, נוהגין). (מהזור דברי יואל)

מצות עגולות - ה' אחד

בענין מנהגן של ישראל שעושין מצות עגולות, מציין הגה"ק רבי יהודה אסאד זצ"ל (שו"ת יהודה יעלה, ח"א אור"ח סימן קנז) לראיה מהפסוק (שמות יב לט) ויאפו את הבצק וגו' עוגות מצות, ופרש"י חררה של מצה. והביא ראיות מכמה פסוקים ומאמרי חז"ל שדבר שעושין בעיגול נקרא עוגה, וכמו"כ חררה עושין בעיגול, וכוונת הכתוב להודיענו שבמצרים אפאו אז מצות עגולות, וכן צריכין לעשות לדורות.

ונתן כמה טעמים לזה, ונעתיק אחד מהם: "אולי הקפידה מצאה אז מקום לעשות עוגות מצות עגולות בדוקא ובכוונה, לפי שאפשר היה בזמן ההוא חק המצרים לעשות הלחמים שלהם מרובעות או משולשות לפי ריבוי האלהות שהאמינו, וכמ"ש רבינו סעדיה שהיו מכת המשנים פועל רע ופועל טוב, או שלש עילות קדומות וכו', ועשו צורת הלחמים גם כן מכוונים להם, וכדי להרחיק מחוקות תועבות של המצרים גם בזה עשו ישראל ההיפוך מהם, עשו לחמיהם עגולות דוקא, המורה על האחדות, כמו העיגול שאין לו סוף ואין לו תחלה".

"ואם כדברינו כן הוא, אולי נרמז זה בתורה (פר' מקץ) ויאמר שימו לכם, וישימו לו לבדו ולהם לבדם ולמצרים האוכלים אתו לבדם כי לא יוכלון המצרים לאכול את העברים לחם (דייקא לחם ממש) כי תועבה היא למצרים. ר"ל כי הם אכלו את לחמם טמא שעשאו דוגמת תועבתם כפי אמונתם בשניות או בשלישות וכו', ולחם העברים עשאו עגולות, להורות על ה' אחד, שהאמינו בו כי הוא אחד נעלם ואין סוף לאחדותו, ואם גם אח"כ נשכח חק זה מהעכו"ם, רצתה תורה שכן נעשה תמיד המצות עגולות, דוגמת אותן מצות בעת צאתם ממצרים. ועי' ראב"ע (וארא ח כב), ולכל טעמים אלו סיפר הכתוב שאפו את הבצק עוגות מצות, בצורות עגולות, כדי לעשותם כן גם לעתיד כנ"ל ונכון.

מאמר ג גדולה צדקה

בסגולת מדת הצדקה בכל ימות השנה
ובמיזהד בפרוס המועדים

צדקה תציל ממות

וכן היה מעשה בבתו של רבי עקיבא, שהחוזים בכוכבים אמרו לו שתמות ביום חופתה, בבוא היום הכניסה לחופה רבי עקיבא, ולמחרת הבחינה שכאשר הסירה את סיכתה תחבה אותה מבלי משים בעינו של נחש שהיה בקיר, והרגה אותו, ובכך הצילה עצמה ממות. שאלה ר' עקיבא "מה עשית היום", ענתה לו שבשעת הסעודה כשהיו הכל טרודים ושמחים, ראתה עני עומד בפתח, ונתנה לו את מנתה, כי הבינה שאין לו מה לאכול, דרש רבי עקיבא "צדקה תציל ממות".

זוכות גמ"ח יצאו ממצרים קודם הזמן

עוד זאת מצינו מראש מקדם, שבזכות גמילות חסדים בין בני ישראל במצרים נגאלו אבותינו מקושי השעבוד טרם זמנם, כמו שאמרו במדרש (תנ"כ"א פ"ג): 'כשהיו במצרים נתקבצו כולם וישבו יחד משום שהיו כולם באגודה אחת, וכתרו ברית יחד שיעשו גמילות חסדים זה עם זה, וישמרו בלבבם ברית אברהם יצחק ויעקב, ולעבוד את אביהן שבשמים לבדו, ושלא יניחו לשון בית יעקב אביהן ושלא ילמדו לשון מצרים וכו', עיי"ש.

כח גדול טמונה במצות הצדקה, שהיא סגולה נפלאה לעכב בעד המשחית מלבוא אל בתינו ולהציל מן העונש הצפוי, וכמו שאמרו חז"ל (שבת קנ"ו): 'צדקה תציל ממות'.

וכך איתא שם מעשה רב על שכן הצדקה: 'שמואל הלך עם חכם אחד (נכרי וחזה בכוכבים) ביער, והם פגשו אדם אחד שהלך לחטוב עצים, אמר החכם לשמואל שרואה הוא שאיש זה לא ישוב מעבודתו כי נחש יכישו, ענה לו שמואל אין מזל לישראל ואדם זה לא ימות. בערב בדרכם חזרה פגשו שוב באותו אדם, אמר לו שמואל ראה שצדקתי בדברי, פתח אותו חוזה בכוכבים את העצים שהיו קשורים על גבו של היהודי הזה, ונמצא שם נחש מת.

שאל שמואל את היהודי במה זכית להנצל היום ממות, ענה לו "בחבורתינו אנו נוהגים שכל אחד מביא מאכל אחד, ואוספים מכולם ומחלקים מכל המאכלים בשווה לכולם, והיום כאשר הבאתי חלקי הבחנתי באחד מחברי שלא הביא דבר, טכסתי עצה והחילותי לאסוף בעצמי מכל אחד את חלקו, וכאשר עברתי ליד אותו חבר, עשיתי עצמי כנוטל גם ממנו כדי שלא יתבייש", כששמע זאת שמואל קרא עליו "צדקה תציל ממות".

ו. וממשיך בתנא דבי אליהו שם, כיצד כשהיו ישראל עובדין את אביהן שבשמים לבדו במצרים, ולא

באמת תורה גם כן היה במצרים, כדאיתא (יומא כח:) דאף כשהיו ישראל במצרים לא פסקה ישיבה מהם. (אהבת חסד - ח"ב פ"ה)

ולרמז זה, הטעים הגה"ק הברך משה מסאטמאר זצ"ל בטעם שפותחין כליל פסח בפיסקא הא לחמא עניא, ואומרים 'כל דכפין ייתי ויכול', שהוא זכר לכריתת ברית לגמול חסדים טובים זה עם זה, שבזכות זה יצאו ממצרים.

קמחא דפסחא מבטל מגיפות

שנה אחר שנה היתה מגיפה ר"ל, ובשנה שעשו צדקה גדולה ארבעת אלפים קמח לעניים, נתבטלה המגיפה, וידעו והכירו כי ע"י הצדקה לא היתה המגיפה. (חנן אלקים, לרבי חיים אבולעפאי ז"ל - תקנה ג)

הגאון החפץ חיים ז"ל המתיק לבאר ענין הכריתות ברית לגמול חסדים דוקא, והענין כך הוא, כי כשראו שאין שום עצה להנצל מגזירותיו של פרעה, והשעבוד הולך ומתגבר יום יום, מה עשו, נתקבצו באגודה אחת וטכסו עצה מה לעשות, והסכימו ביניהם שילכו בדרך ה' לבדו ולא ישנו את שמם ולשונם, גם כרתו ברית יחד לגמול חסד זה עם זה, היינו שעל ידי זה יתעורר למעלה חסד של השי"ת עליהם, וממילא יבוטלו לבסוף גזירותיו של פרעה.

ובאמת כן היה לבסוף, שדבר זה היה סיבה לגאולה, וכדכתיב (שמות טו, יג) נחית בחסדך עם זו גאלת נהלת בעוז וגו', ואיתא בפסיקתא (הובא בילקוט בשלה) נחית בחסדך זו גמילות חסדים, נהלת בעוז זו תורה, כי

המעט קחתך את אישי

בספ"ק קב הישר (פרק י) מפליג מאוד במעלת ומודת הצדקה, ומביא מעשה נורא כדברים האלה: מצינו במדרש תנחומא (פר' האזינו), באדם עשיר אחד שהיה גדול בעושר ומופלג בלימוד ובחכמה, והיה לו בת אחת יפת תואר צנועה וחמודה, והלך והשיא אותה ג' פעמים לג' בני אדם חשובים, ובכל לילה ראשונה של נישואיה למחרת היו מוצאים בעלה מת. אמרה האלמנה לא ימותו עוד בני אדם עלי, אשב אלמנה ועגונה עד אשר ירחם הקב"ה עלי, וכך ישבה ימים רבים.

היו משנים לשונם, היו המצריים אומרים להם למה לא תעבדו את אלהי מצרים ויקל עבודתו מכם, משיבין ישראל ואומרים להם וכי שמא עזבו אברהם יצחק ויעקב אבותינו את אלקינו שבשמים שיעזבו בניהם אחריהם אותם, ואמרו להם המצריים לאו, ואמרו להם ישראל לא עזבו אבותינו את אלקינו שבשמים, כן אנחנו לא נעזב אותם.

וכשהיו שומרים ישראל את ברית אלקיהם שבשמים, ומלין את בניהם במצרים, ואמרו להם המצריים אם לא תשמרו ולא תמולו שמא תקל העבודה הקשה מכם, היו ישראל משיבין ואומרים להם, שמא שכחו אבותינו את ברית אלקינו שבשמים שישכחו בניהם אחריהם, ואמרו להם לאו, ואמרו להם ישראל כשם שלא שכחו אבותינו, כך לא נשכח אנחנו ועל אבותינו.

לך חסד אפילו יום אחד, כי כבר הגיע קצו ושעתך. א"ל החתן תן לי רשות שאקח רשות מאשתי ומן דודי שהוא חותני, א"ל לדבר זה אשא פניך בעבור שעשית גמילות חסד עמדי, ולך ובוא מהרה.

הלך החתן להחדר שהכלה יושבת שם יחידה ובוכה ומתפללת להקב"ה, ואמר לה החתן באתי ליקח רשות מאתך, כי בא עתי וקצי לילך בדרך כל הארץ, כי המלאך המות היה אצלי והגיד לי שבא ליטול נפשי. אמרה לו לא תלך מעמדי אלא תשב פה, ואני אלק להחדר שלך ואדבר עמו.

הלכה ומצאה אותו, אמרה לו להמלאך, האתה שליח שבאת ליטול נשמת אישי, אמר לה הן. אמרה לו הלא כתיב בתורה (דברים כד, ה) "כי יקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא, ולא יעבור עליו לכל דבר שנה אחת יהיה נקי לביתו ושמוח את אשתו אשר לקח". והקדוש ב"ה אמת ותורתו אמת, ועכשיו אם תקח את נשמת בעלי אזי יהיה התורה ח"ו פלסתר, אם תקבל את דברי מוטב, ואם לאו בא עמדי לפני ב"ה הגדול שבשמים לפני הקב"ה. שמע המלאך ואמר לה בשביל שעשה בעלך עמי חסד וכיבד אותי, לזאת אשא פניך ואלך לפני הקב"ה ואספר את דבריך לפני הקב"ה.

הלך המלאך לשאול להקב"ה, ובהרף עין בא בשמחה פעם אחרת להחדר, ואמר שהקב"ה ויתר להחתן את חייו בעבור הגמילות חסד שעשה עם העני. וכל הלילה הזה אבי הכלה ואמה הלכו סביבות החדר שהיו שם החתן והכלה, ושמעו אותן שמוחים יחד, ובבוקר נכנסו שם להחדר ראו ושמוחו יחד, והודיעו הדבר לכל הקהל ונתנו כולם שבח והודיה להקב"ה, עכ"ל המדרש.

וכל זה גרם החסד שעשה החתן עם העני, על כן צריך האדם להזהר לבלתי הראות פניו וזעפות לעניים הבאים בתוך ביתו, ובפרט שלא לגעור בעניים שבאים לסעודת מצוה, כי כיון שבעל הבית מבייש העניים בשביל כך, מתהווה רעה גדולה, לכן

והבנים שלו וישב עמו שבעת ימים, ולאחר ז' ימים אמר הבחור לדודו שאלה אחת אני שואל מעמך אל תשיבני ריקם, והשיב לו דודו שאל בני מה שתצוה. א"ל הבחור אני לא אשאל שום דבר עד שתשב לי, וכן עשה, א"ל הבחור זאת השאלה אני אשאל ממך שתתן לי את בתך האלמנה לאשה. כששמע האיש בכה, א"ל אל בני, כי בעו"ה כך וכך מודתה (ר"ל שימות החתן לילה הראשונה וכך הוא הסדר שלה), א"ל הבחור אף על פי כן, אמר לו דודו אם על עסקי ממון אתה קופץ, אל תשאנה, ואני אתן לך כסף וזהב וממון הרבה, כי אתה בחור נאה וחכם, ובעצתי אל תסתכן. א"ל הבחור כבר נשבעת על הדבר הזה, וכיון שראה דודו העשיר כי כן הדבר, נתרצה לו ובא לבתו וסיפר לה את הדברים. כששמעה האלמנה זאת, התחילה לצעוק ולבכות במר נפשה ואמרה, רבון כל עולמים תהי ידך בי, ואל ימות הבחור הזה.

אחר זמן קצר קידש הבחור להאלמנה, וקרא אביה דודו של החתן לזקני העיר על הנישואין ועשה כילה [חופה]. וכשישב החתן בתוך הכילה נודמן לו זקן אחד והיה אליהו הנביא ז"ל, קרא אליו ואמר ליה להחתן 'בני, איעצך עצה נכונה ואל תט מעצתי, היום כשתשב לסעודה יבא אליך עני שאין כמוהו בכל העולם, ותיכף כשתראהו תקום ממושבך והושיבו אצלך, ותן לו לאכול ולשתות ושמש לפניו בכל כוחך ואמצך'. ואח"כ הלך אליהו ז"ל מעם החתן.

ובלילה ראשונה של הנישואין כשהיה החתן יושב בראש הקרואים, בא עני אחד, ותיכף כשראה החתן את העני עמד ממקומו והושיב אותו במקום שלו, ועשה לו ככל אשר צוה לו הזקן. לאחר המשתה כשרצה החתן לילך לחדר, הלך העני אחריו, ואמר לו, בני אני שלוחו של מקום, ובאתי הנה ליטול את נפשך. אמר לו החתן תן לי זמן שנה אחת או חצי שנה, א"ל לא אעשה, א"ל החתן תן לי זמן לי יום או ז' ימי משתה, א"ל לא אעשה, כי לא אוכל לעשות

התביישה להגיע עד פתח ביתי ולבקש שיתנו לה בשר לאכול, אות הוא שבאמת הגיעו לדידה מים עד נפש, ואם כן מה יקרה אם ילדי לא יאכלו בשר בחג. ישראל רחמנים בני רחמנים הם, אומרים ועושים. הוא ממהר להתנצל בפני האשה על סירובו, ומבקש ממנה להמתין עד שילך להארוח המקפא (פריוער בלע"ז) ויוציא את העוף.

כיון שהבין את הזכות הגדולה שהזדמנה לידיו להאכיל אשה ענייה, מיהר האברך בשמחה להוציא את הבשר. האברך ניגש להפריזע"ר, ומפיו ניפלטת זעקת אימים.

את מי הוא מוצא שם בהפריזע"ר? את ילדו בן השלוש שניכלא בתוכו, מבלי יכולת להשתחרר.

הילד היה כבר כחול לגמרי, וסבל מקשיי נשימה איומים. בניסי ניסים הצליחו אנשי ההצלה להחזיר אותו לאיתנו, ולדברי הרופאים שבדקוהו עולה, שאם הפעוט היה נשאר בהפריזע"ר עוד מחצית הדקה, היה קורה הגרוע מכל.

כיון שלא היתה לבני הבית כל סיבה לגשת להפריזע"ר בתוך מחצית הדקה הקרובה, הרי שמסקנא החותכת היא שרק מעשה החסד שהחליט בעה"ב לעשות ברגע האחרון הצילה את בנו ממות לחיים. (חכמת קהלת - י"א ב)

כתיב בתורה חסר, ר"ת צ'דקה ת'ציל מ'מות. כלומר מי שנותן מצה למי שחסר, צדקה כזו תציל אותו ממות, לכן אות צ' באמצע תיבה של 'מצת', לומר שהוא מפריד המות, שהוא מ'ת, כלומר אף שחייב מיתה, אך באה אות צ' רמז צדקה ומפריד, זהו צדקה תציל ממות, וחטאך בצדקה פרוק'.

לא יצטער האדם אם יהיה לו איזה זהובים יותר הוצאה, כי יש בזה כפרת עון.

כמו שכותב הרב הגדול מהר"מ בבלי ז"ל בספר טעמי המצות, תועלת גדול לבעלי הסעודה במה שאוכלים הקרואים עניים, שהוא ממש דוגמת קרבן שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, ויתן בטוב עין, ואז נאמר עליו (משלי כב, ט) טוב עין הוא יבורך.

לחיים ולא למות

מעשה פלא שאירע בזמננו איך שהצדקה הצילה ממות לחיים ממש:

על דלת ביתו של אברך תלמיד חכם, מיקירי קרתא דירושלים, שהתברך בליעה"ר בארבעה עשר ילדים, התדפקה אשה עניה, וביקשה שיתנו לה בשר עוף לאכול. בעל הבית, אשר ככל עמלי תורה אין הפרנסה מצויה בביתו בשפע, וכל בני משפחתו ניזונים מלחם צר ומים לחץ, ניסה להסביר לאשה שאת שני העופות היחידים שיש לו, הוא שומר לחג הקרב ובא, ואם יתן לה את הבשר, לא יישאר לו במה להאכיל את עולליו המרובים. אך האשה נשארה לעמוד בפתח, מתחננת על נפשה ועל רעבונה.

לא עברה זמן קצר והאברך עשה את חשבון נפשו בצורה אחרת. אם האשה האומללה הזו לא

קמחא דפסחא מבי"ד דינים

טוב ליתן צדקה מהמצות או מהקמח, לכבות במי צדקה הדינים, לכן מצ"ה דיין גימ' צדק"ה. (דרשות חת"ס - ח"ב עמ' רס"ו)

קמחא דפסחא מצ"ה מיתות בי"ד

וחטאך בצדקה פרוק (דניאל ד, כד). תפרוק לך מן המיתה. וכזה ראה הרמז מצ"ה

ג. 'והוא שכתוב (שמות כא, לה) וחצו את כספו וגם את המת יחצון. ר"ל כאשר תהיה בבחינה זו לחלק עם העני כמ"ש בגמ' (תענית כ;): גבי ר' הונא כי הוה כריך ריפתא הוה פתח לבב'י. אז גם את המ"ת יחצון, תפריד בין האותיות האלו לבל יתקרבו. וזה ג"כ הענין מחצית השקל, תיבת 'חצי' מפריד בין

והעני גם כן ילך לטחון באבנים שוחקות מים, ובוזה ינצל מסקילה, ובוזה שהעני אופה בעת שכולם אופים בזה ינצל משריפה, ובוזה שקוטפת בעת שכולם קוטפים בזה ינצל מחנק, ובוזה שמערכת בצק בעת שכולם מערכין בזה ינצל מהרג, זהו הרמז וחטאך בצדקה פרוק, משמע כל חטא שיש לך אפילו החמורות תפרוק בצדקה זו". (צדקה לחיים, לרבי חיים פלאגי)

יושפע שפע רב

ק"ו לַבֵּן הַגְּבִירָה מִבֶּן הָאִמָּה
איתא בילקוט (ישעי' מו) אל תצר את מואב, לפי שעשה [לוט] מצוה אחת בעולם הזה, שקבל למלאכים בלילה ומצות אפה ויאכלו, כתיב אל תצר את מואב עיי"ש. והנה ראה נא הדבר הגדול שנתן למלאכים מצות לאכול בליל פסח, אשר אפילו הקמצן שבקמצנים אם יזדמנו לו אורחים נכבדים כאלה מלאכי מרום משרתי עליון, הלא מעדנים יערוך לפניהם בשמחה רבה, ובכל זאת בזכות זה נאמר אל תצר את מואב, על אחת כמה וכמה בני ישראל אשר יחלקו לרכבה לפני העניים מצות עם ארבע כוסות בנדיבות לב וביד רחבה, מכל שכן מהראוי שאל יצר להם שום דוחק, ולא יהי' שום שליטה עליהם להצר להם חלילה.

(דברי ישראל)

קמחא דפסחא משפיע השפעות טובות

וצריכין ליתן צדקה ופרנסה לעניים, כי בפסח נידונים על התבואה (ר"ה טז), ואיתא

ומה שנאמר מיתה סתם, משמע [שמציל גם מ]מיתות ביי"ד שהן מיתות חמורות. והענין הוא, כאשר מוליכים חטים לטחינה אז העניים מתביישים ויושבים בביתם ובוכים הוא ואשתו ובניו, באומרם כל ישראל מכינים עצמם ליום חגיגו בטחינת ריחים, ואנו מוכנים למיתה ולא לחיים, כי כל האוכל חמץ ונכרתה, ומתרעם על הקב"ה, לכן הירא את דבר ה' יתן חטים בזמן הראוי,

בנוסף לכלל הברכות שברכו חכמינו ז"ל לנותני צדקה, שמקרבים הגאולה ומשפיעים שפע רב להם ולביתם ולכל אשר להם, ואמרו (ב"ב ט): כל הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות, והמפייסו בדברים מתברך ביי"א ברכות, עיי"ש, מצינו עוד מעלה מיוחדת לצדקה שנותנים בפרוס ימי חג הפסח, שבימים אלו ימי רחמים וחסד מתעורר מדת החסד והרחמים במדה טובה מרובה לאלו שמפריזים מממונם ליתן לכל עני די מחסורו אשר יחסר לו, לפרנס ולכלכל לקראת חג המצות בדיצות.

צום קול' ממו"ן

הנה ידוע שבראש השנה צריך להשתדל בתשובה תפלה צדקה, שהם צום קול' ממו"ן, וכן בפסח מצ"ה (עם הכולל) גימטריא צו"ם, ומצוה לספר ביציאת מצרים הוא קו"ל, ומחלקין מעות לעניים לקנות צרכי פסח והוא ממו"ן, כי בפסח נידונים על התבואה (ר"ה טז). (צמח צדיק)

ב' האותיות כנ"ל. ולזה הוא ג"כ כופר נפשו. ולא יהיה בהם נגף כי הצדקה תציל וגו'. (תפארת שלמה - פר' תרומה)

ח. ויש לרמז ענין זה במאמרם ז"ל (תנחומא ראה יח) ארבעה שלי כנגד ארבעה שלך, אמר הקב"ה אם אתה משמח את שלי אני משמח את שלך, דהיינו ארבעה שלך הם הדי' מיתת בית דין, שבזכות שאנו משמחין הארבעה של הקב"ה ניצולים מהם.

כהוגן וליתמי ולאמנה, כד אתי פסח דאין הקב"ה לכל עלמא על ההוא תבואה דיהיב להו בשתא דעברה.

על כן יתבונן האדם היטב בכל חודש ניסן אם יצא ידי חובתו היטב במצוה של צדקה נגד ההשפעה שקיבל מהקב"ה בשנה שעברה. (קב הישר פרק צא)

בזו"ח (פר' בראשית) בפסח נידונים על התבואה וכו', דאמר ר"י בשנה שעברה נתן להם הקב"ה תבואה כדי סיפוקא לעלמא, והנה כשרואה הקב"ה שהבריות לא יצאו ידי חובתן בעשיית הצדקה נגד השפע טובה שנתן להם הקב"ה בתבואה, והבריות לא נתנו מעשר כהוגן ולא יחייב מיניה למסכנא

ורמזה לא היתה בו

כאשר היה החסיד ר' מרדכי אברהם סאמעט ע"ה (מוענטא) בחג השבועות בקערעסטיר, להסתופף בצל הקודש של הרה"ק רבי ישעי' מקערעסטיר זי"ע, סיפר לו הרה"ק רבי ישעי' עובדא שהי' עמו בפסח.

וכה סיפר לו רבינו: ידוע לך, שההצטרפות אצלי גדולה מאוד, לפי שמלבד לאנשי בית, אני צריך לפרנס גם הרבה מהעניים המשיכיים לפתחי, וכן את האורחים הרבים שבאים תמיד לכאן. ואם שבמשך השנה הדאגה לא גדולה כל כך, שהרי יכולים לאכול הכל, אבל בזמן שלפני פסח חשבתי מאיפה אקח כל כך הרבה "תפוחי אדמה" לפרנס את כל הנצרכים, יחד עם בני ביתי. ולא עוד אלא שהשנה היה הקור גדול והתקלקלו ונקפאו הרבה תפוחי אדמה, ואת הנותרים לא נתנו למכור אלא מעט ובמנות קצובות, [זה היה בזמן המלחמה בשנת תרע"ז, והיה אז מחסור גדול באוכל, והיה קיצוב ופיקוח חמור על האוצרות].

והנה בעזהי"ת בזמן מועט לפני חג הפסח, אני רואה שלחצרי נכנסת עגלה ואחריה עוד ועוד עגלות, ויחד עמהם בא בעל אחוזה יהודי מכפר אחד, והוא נכנס אלי ומספר לי שהביא את כל העגלות האלו מלאים תפוחי אדמה כדי שיהיה לנו מספיק והותר לצרכי החג המרובים.

מצרף עבודת העשיר עם שלימוות עבודת העני

אבי מורי הרה"ח ר' אליקים יודא גרינוואלד ז"ל הי' רגיל לומר בשם רבו הרה"ק הבאר מנחם מקאלוב ז"ל, שעריכת הסדר של העני הוא באור גדול יותר ומהודר יותר משל העושר, אף ששולחן העושר מהודר בכלים נאים כסף וכלי זהב, כלים מכלים שונים, כי העני עושה כל השנה ההכנות לזה, אחרי שקוצר החטים נותן שבת והודאה להשי"ת שזכה לזה, וכן אחרי טחינת החטים נותן שבת, וכן כשאופה המצות וכו', וכן כשיש לו ארבע כוסות נותן שבת וכו', נמצא שאצל הסדר של העני מתאספים כל אותן השבחים של כל השנה ונערך הסדר בהילול ובאור גדול. ולא כן העושר, אשר הכל מוכן לפניו ואין לו לטרוח בכל זה, ואינו מרגיש כל כך חסד השי"ת בכל דבר, נמצא שחסר לו כל אותן השבחים שיאירו בליל התקדש החג.

אולם אם העושר הוא בר דעת וקודם החג מושיט ידו להחיות את העני, להספיק לו כל צרכו, אזי כל אלו השבחים מצטרפים גם כן לחשבון העשיר, ובאופן זה יוכל גם הוא להאיר את הלילה באופן נשגב ונעלה, שיקובל עבודת הסדר שלו לרחמים ולרצון לפני אדון כל*.

א. ענין זה מובא גם בהקדמת הספר באר מנחם, וכותב שם שהרה"ק מקאלוב אמר זאת בדרשת שבת הגדול, ודבריו עשו רושם גדול, ובשבוע שאחר שבת הגדול היה כל החצר מלאה מתפוחי אדמה ושאר צרכי פסח, וה"ר בעריש פארקאש המשימש חילק לכל אחד ואחד יין לד' כוסות.

הלכתי מיד להשלטון וביקשתי מהם שיתנו לי רשות להוציא את התפוא"א מהבורות ולהציל את אלו שאפשר, בכדי לתת לכהמות לאכול. ובאו יחד אתי הממונים והמפקחים על זה מטעם השלטון, ובדקו גם הם את האוצרות אשר בבורות, וראו שהאמת כמו שאמרתי, ומיד נתנו לי רשות לפתוח את הבורות ולהוציא את התפוא"א ולהאכילם לכהמות.

כאשר פתחתי את הבורות והתחלתי להוציא מהם את התפוחי אדמה ראיתי שהיה לי טעות, ובאמת לא התקלקלו כל התפוא"א, ורק אלו שהיו מונחים למעלה מקולקלים, ואילו שאר כל התפוא"א שהיה הבור מלא מהם עדיין טובים, ללא שום פגם, וכן בכל שאר הבורות, מיד נפל במוחי רעיון, מי יודע אם לעת כזאת יהיה לר' ישע'לע בקערעסטיר די תפוחי אדמה לצרכי הפסח, להאכיל לכל האנשים הסמוכים על שלחנו, ולחלק כמנהגו לכל דצריך, ומי יודע אם לא לשם כך עשה הקב"ה את הפלא הזה, שקיבלנו רשות להוציא את כל התפוחי אדמה אשר בבורות. ומיד, ללא שום שהיות לקחתי את העגלות האלה והעמסתי ומלאתי אותם בתפוחי אדמה בכל אשר יוכלו לשאת, ובאתי הנה לתת אותם לרבינו שיהיה לו על כל צרכו, בריוח וללא מחסור ויוכל לקיים מנהגו כמו בכל שנה ושנה.

כל זה סיפר רבי ישע'לע זצ"ל להר' מרדכי אברהם סאמעט, כאשר בא לחסות בצלו בחג השבועות באותה השנה.

והוסיף עוד רבינו לומר במליצה, היה כבר תפוחי אדמה מספיק לכל אחד ואחד מהכפר, ואפילו לזשאנדארים הספקתי ליתן מזה.

(בתי אבות)

והמשיך בעל האחוזה וסיפר לי את סיפור הדברים, וממש ראיתי את נפלאות הבורא בענין זה. וכך סיפר לי היהודי בעל האחוזה.

ידוע, שהודיעו לכל אחד ואחד מבעלי האחוזות לפני ימי הקציר והאסיף של תבואות ופירות השדה, שהשנה הזאת היא שנת מחסור בגלל המלחמה, ומוחייב כל אחד ואחד להודיע ולמסור לה"שלטון" את הסכום של כל מין ומין מיבולו, ואסור לו למכור או לקחת את זה לעצמו, אלא אם יקבל רשות מיוחד, וכל מי שיעבור על זה יקבל קנס ועונש גדול.

והנה, מנהג האיכרים ובעלי האחוזות הוא, שלפני החורף - בעת אספם את התפוחי אדמה מהשדה, הם חופרים בורות עמוקים באדמה, ואחרים יש להם בנינים קבועים הנקראים "ווערעם" (אוצר תפוחי אדמה), ושם נותנים את התפוחי אדמה למשך כל החורף בכדי שלא יתקלקלו ויקפאו, ועליהם מניחים הרבה תבן ועפר בכדי שלא ישלוט שם הקור, וכן עשיתי גם אני - המשיך בעל האחוזה וסיפר - ומילאתי הרבה בורות בתפוחי אדמה, והשלטונות רשמו בדיוק כמה יש לי, וברור שהיה אסור לי לקחת מהם אפילו לעצמי.

באמצע החורף הזה ראיתי שאחד מהאוצרות של התפוא"א שקע באדמה יותר מהרגיל, יחד עם העפר והתבן והשגל אשר עליהם, והבנתי שמשוהו לא כשורה, וניגשתי לבדוק את הדבר, והשתוממתי לראות שמחמות כובד השגל והעפר שקע הכל למטה, ונכנס עי"ז קצת אויר בתוך הבור ונקפאו והתקלקלו התפוחי אדמה, ולא עלה בדעתי לבדוק את כל התפוא"א שבבור עד לעומק, ורק את אלו שהיו מלמעלה ראיתי שהם מקולקלים, וניגשתי לבורות האחרים וגם שם ראיתי שהם מקולקלים,

- מאמר באידיש -

מאמר ד

וידעתם כי אני ה'

קבלת המלכות

שהמלכות נקנית בשלשים מעלות

'דגול במלוכה', 'זכאי במלוכה', - מורא'דיגע לשונות און שבחים פארן אייבערשטן. אבער כדי מ'זאל צוקומען צו די ריכטיגע הכרה צו וויסן אז 'כי לו נאה כי לו יאה כתר מלוכה', דארף מען האבן די הכנה פון דרייסיג טעג פאר פסח'.

די גאנצע הכנה אנגעהויבן פון פורים, איז מיוסד אז פסח אויף דער נאכט זאלן כאטש מיר אידישע קינדער זוכה זיין צו דעם, אנצוקומען צום נקודת המלכות און קבלת עול מלכות שמים. דאס איז 'שהמלכות נקנית בשלשים מעלות',

הכנה צו קבלת המלכות אנגעהויבן פון פורים

עס שטייט פון הייליגן ר"ר מענדל'ע מרימנוב זי"ע, און אזוי שטייט אויך אין ספה"ק בית אברהם, די משנה זאגט אין אבות (פ"ו מ"ו) 'שהמלכות נקנית בשלשים מעלות', פסח איז דער יו"ט פון מלכות, קומט דאס מיט אן הכנה פון דרייסיג טעג, אנגעהויבן פון פורים, וואס יעדן טאג מעקט מען אפ נאך און נאך פון זכר עמלק, מען גייט ממדריגה למדריגה, כדי מען זאל צוקומען פסח ביינאכט צו די הכרה, 'כי לו נאה כי לו יאה כתר מלוכה'. מ'זאגט דעם שיר קודש 'אדיר במלוכה', 'בחור כהלכה',

ט. דער אמרי נועם ברענגט, אז ביים הייליגן רבי רבי מענדל'ע פון רימנוב זי"ע האט געשמעקט ביים סדר א ריח גן עדן. אז מ'האט אזא הכנה פון שלשים מעלות, שפירט זיך ביים סדר א ריח גן עדן.

י. דער מירער משגיח רבי ירוחם ז"ל, אין אלע זיינע ספרים זעהט מען ווי ער קאכט זיך אין די יסודות האמונה. ווען עס פלעגן אנגעקומען קיין מיר נייע בחורים, זיי זענען געקומען פון פארשידענע מקומות, און מ'האט געהערט פארשידנס וואס קען חלילה שאדן, האט ער געלערנט מיט זיי חומש רש"י סדר בראשית, און ווען מ'האט אים געהערט לערנען די בראשית סדרות מיטן גאנצן ברען, מיטן גאנצן חיות, האט עס אויסגעקלארט דעם מת, אז ס'זאל אוועקגיין אלע ספיקות.

[רבי ירוחם פלעגט זיך קאכן אין די ווערטער וואס מען זאגט ר"ה ביי שמו"ע, 'ויאמר כל אשר נשמה באפו ה' ישראל ה' אלקי ישראל מלך'. ס'איז געווען אין מיר א גוי א שיכור, וואס האט זיך געוואלגערט אין אלע מיסטן, אלץ איז ער געווען אנגעבראכן, מ'קען זיך פארשטעלן אז ער איז נישט אזא אדם מכובד... פלעגט רבי ירוחם זיך קאכן מיט ביידע הענט: 'ווי לאנג דער שיכור זשוני וועט נישט שרייען 'ה' אלקי ישראל ומלכותו בכל משלה', איז דעם אייבערשטנס מלוכה נאכנישט פארטיג, ווייל מ'זאגט יואמר 'כל אשר נשמה באפו', יעדער וואס ער אטעמט, דארף צוקומען צו די הכרה, 'יהיה מי שיהיה']

און אויף דעם דארף מען מתפלל זיין אין די טעג בעפאר פסח, ווי ס'איז מרומז אין לשון הגמ' (פסחים ו.) 'שואלין ודורשין בהלכות הפסח', שואלין איז א לשון פון בקשה, מען בעט דעם אייבערשטן אז מען זאל זוכה זיין אויסצורוימען דעם חמץ, צו זיין סור מרע, און אריינברענגען דעם 'עשה טוב', אריינברענגען די מצה, אז עס קומט פסח אויף די נאכט זאל מען קומען צו עפעס צו צו אן הכרה.

שטייט פון חסד לאברהם, דער זיידע פון הייליגן חיד"א זי"ע, אז יעדן טאג פון פורים ביז פסח גייט מען ארויס נאך נאך פון די שערי טומאה, און ווען עס קומט ערב פסח איז מען שוין אינגאנצן ארויס, קען מען פסח אריינקומען אביסל צו די אלע הכרות אין די קדושה, וואס דאס איז דאך דער גאנצער תכלית פון סיפור יציאת מצרים.

טובה כפולה ומכופלת

א קיכל וואס איז גאנץ געשמאק צו עסן, אויב איז דער קיכל באשמירט מיט תבלין איז עס אסאך געשמאקער, אויב לייגט ער אויף דעם א גוט שטיקל הערינג, מיט צוגעהערן, ווערט דאס נישט בלויז אביסל בעסער, נאר מיט יעדע זאך וואס ער לייגט צו, ווערט עס בעסער און בעסער.

זאגט מען 'על אחת כמה וכמה', עס איז נישט אז דער אייבערשטער האט געטוהן איין טובה, און נאך א טובה, און א דריטע און א פערטע טובה, נאר די טובה איז 'כפולה ומכופלת', די טובות ווערן שטערקער פופצן מאל טאפלט און שטערקער, און מיט אזא התבוננות אין אלע חסדים קען מען צוקומען צו די הכרה, אז דער הלל זאל זיך זאגן מעומק הלב, 'הללו עבדי'.

הכנה צו זאגן הלל

דער מלבי"ם זאגט אין זיין פירוש אויף די הגדה, אז די סיבה פארוואס מ'זאגט דעם פיוט על אחת כמה וכמה בעפאר מ'הייבט אן זאגן הלל ביים סדר, ווייל דער בעל הגדה וויל מאכן א חשק און געשמאק, מ'גייט יעצט זאגן הלל, 'הללוי-ה, הללו עבדי ה', בצאת ישראל ממצרים', די ערשטע צוויי קאפיטלעך זאגט מען בעפאר די סעודה.

איז כדי מ'זאל דאס זאגן מיט א געשמאק און א חשק מיט התלהבות, מאכט מען קודם א סך הכל, 'כמה מעלות טובות למקום עלינו', און נאכדעם 'על אחת כמה וכמה טובה כפולה ומכופלת', ווען מ'זאגט דאס מיט א שטיקל התבוננות, זאגט מען אנדערש די פסוקי ההלל. מאיז עס מסביר בדרך משל. איינער האט

תועלת כור הברזל במצרים

(בראשית ט, כה) ארור כנען, איז פארוואס איז ארץ ישראל געבליבן מיט דעם נאמען ארץ כנען?

זאגט דער של"ה הק', מען דאנקט, מען לויבט דעם אייבערשטן א גאנצן פסח, און א גאנץ יאר דערמאנט מען אויך אז מ'האט אונז ארויסגענומען פון מצרים. וואס איז די

ירידה למצרים להכינם לקבלת התורה

פון של"ה הק' איז דא א מורא'דיג ווארט אין פרשת לך לך. דער של"ה הק' שטעלט זיך פארוואס הייסט ארץ ישראל 'ארץ כנען'? כנען איז דאך געווען א קליפה טמאה, ער איז געווען דער שורש הטומאה, דער טאטע פאר די אנדערע קליפות, ווי ס'שטייט אין פסוק

קיינמאל נישט געהאט אויף זיך קיין עול, קען נישט נעמען די תורה, עס איז דא זאכן וואס עס שטערט אים, ער איז נישט באקוועם מיט לא תרצח, לא תנאף, לא תגנוב וכדו', אז ער קען נישט מקבל זיין קיין עול קען ער נישט נעמען די תורה, ער איז נישט צוגעוואוינט צו קיין קבלת עול.

פאר דעם זאגט דער פסוק (יהושע כד, ז), וואס מ'זאגט ביי די הגדה, 'ואתן לעשו את הר שעיר לרשת אותו', ער קען נישט באקומען די תורה און אריינגיין אין ארץ ישראל, אבער 'ויעקב ובניו ירדו מצרים', ווייל אידן האבן זיך אויסגעלערנט צו מקבל זיין אן עול, אן הכנעה פון עבדים, אודאי איז נישט דער תכלית פון ירדת מצרים געווען צו בלייבן עבדים פאר פריעה, אבער דארט האבן זיי זיך צוגעוואוינט צו א קבלת עול, פאר דעם איז ארץ ישראל געבליבן מיטן נאמען 'ארץ כנען', א לאנד וואס מען קען נישט עקזיסטירן נאר מיט הכנעה, ווי כנען איז געווען אן 'עבד עבדים', ער איז טאקע אן עבד פאר עבדים, אבער אידן זענען עבדי המוקם.

פסח אויף דער נאכט זענען מיר 'עבדי פריעה' ארויס, און מיר זענען געווארן 'עבדי ה'', עבדים פארן אייבערשטן, הייבן מיר אן הלל מיט די ווערטער 'הללויה הללו עבדי ה'', ולא עבדי פריעה'. אבער כדי מען זאל קענען צוקומען צו דעם, אז מען זאל קענען מקבל זיין דעם עול תורה מיט הכנעה, מיט עבדות, האט אויסגעפעלט אז מען זאל זיין אזויפיל צייט אין מצרים, און דאס האט געברענגט אידן צו די מדה פון הכנעה, דערפאר האבן זיי געזאגט 'נעשה ונשמע', מיר זענען גרייט זיך מכניע זיין אונטערן רבוש"ע, דאס אלעס איז געווען צו פארדאנקען דאס וואס די אידן זענען געווען אין מצרים.

גרויסע שבח? דער באשעפער האט דאך אונז אראפגעטראגן אין אזא שווערן מקום, וואס איז דער גרויסער ייש"כ און דאנק אז ער האט אונז ארויסגענומען פון דארט, ער האט דאך אונז דארט אהינגעברענגט אין גלות מצרים.

נאר, איינס פון די פילע טעמים - וואס מיר האבן נישט קיין השגה - וואס האט אויסגעפעלט דער גלות מצרים, איז ווי דער פסוק זאגט (דברים ד, כ) 'ואתכם לקח ה' ויוציא אתכם מכור הברזל ממצרים להיות לו לעם נחלה כיום הזה', מצרים איז געווען ווי א כור הברזל, ווי מ'רייניגט אויס אייזן. אידן האבן אויך געהאט א שווערן עבר וואס מ'האט געדארפט אויסרייניגן, ווי מ'זאגט אין די הגדה, מתחיל בגנות ומסיים בשבח, מתחילה עובדי ע"ז היו אבותינו, עד שקרבנו המקום לעבודתו. וויבאלד מיר האבן געהאט אונטער זיך פון פריער תרה, נחור, מיט הרן, האט מען אונז אריינגעלייגט איינעם 'וואש מאשין', אז מיר זאלן ארויסקומען זויבער, און דער וועג וויאזוי מיר זאלן קענען פטור ווערן פון דעם איז געווען דער שעבוד מצרים, און נאכדעם האבן מיר זוכה געווען 'ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו', אז מיר זענען געווארן ראוי צו ווערן גערופען קינדער פון אברהם יצחק ויעקב, דאס איז אונזער מעלה אונזער זכות, און דאס אלעס איז פארדאנקען פאר יציאת מצרים.

ישראל מוכנים לקבלת עול ועבדות

נאך א טעם זאגט דער של"ה הק', פארוואס האט דער אייבערשטער נישט מצליח געווען צו געבן די תורה פאר די אומות העולם, זיי האבן קיינער נישט געוואלט נעמען די תורה, ווייל צו די תורה דארף מען קענען זיך מכניע זיין, מקבל זיין אן עול, דער גוי וואס ער האט

לימוד המכות במצרים - משגיח בתחתונים

תכלית המכות: תוקף האמונה

דער עיקר וואס אידן זענען געווען אין מצרים איז געווען דער לימוד אויף קבלת עול, אז מ'זאל מקבל זיין די אמונה פון רבוש"ע בשלימות. און די אלע מכות איז אויך געווען פאר דעם תכלית, צו לערנען אידישע קינדער איינס פון די עיקרי האמונה, ווי דער הייליגער רמב"ן שמועסט דאס אויס באריכות סוף פר' בא, אז דער תכלית פון די מכות איז געווען צו ווייזן אז די אלע זאכן וואס די מצריים האבן געלייגט און אריינגעברענגט אין אידישע קינדער די דעות כוזבות, האט דער רבוש"ע יעצט אין די צוועלף חדשים פון די מכות, געברענגט יעדע מכה וואס האט ארויסגעדייט אידישע קינדער פון א אנדערע דעות כוזבות".

השגחה אויף יעדן מצרי...

אין די מפרשים ווערן שיינן אויסגעשמועסט וויאזוי די מכות האבן געצייגט השגחה ה', לאמיר אויסשמועסן צום ביישפיל די מכה פון דם, ווי אזוי דאס האט געוויזן פאר אידישע קינדער דעם יסוד פון 'השגחה'. דער חשבון פון אייבערשטן איז דאך הפלא ופלא. עס קומט די מכה פון דם, די מצריים גייען אויס פאר דארשט, אלעס איז דאך געווען בלוט, מען האט געגראבן און געזוכט און איבעראל האט

מען געטראפן בלוט, דער מצרי וויל דאך אבער טרינקען וואסער, ער האלט נישט אויס דעם דארשט, פלוצלינג זעהט ער ווי א איד טראגט א פיינעם פלעשל מיט לויטערע וואסער.

"אה, וואסער, געב אהער..." שרייט דער מצרי'שער אפיציר, דער נוגש וואס זיין פחד איז נאך געליגן אין די ביינער פון די אידן, - עס איז דאך נאך געווען יעצט אנהויב פון די מכות, שפעטער האט נאכגעלאזט דער פחד. - דער איד דערשרעקט זיך, ער האט נישט קיין ברירה, און זאגט פארן מצרי: "דא האסטו דאס וואסער".

ווי נאר ער געבט דאס אהין פארן מצרי, ווערט דאס בלוט. "עה, דאס איז דאך בלוט! עס האט זיך מיר געדאכט אז עס איז וואסער, עס איז בלוט".

דער איד אנטשולדיגט זיך... "אה, איך האב געמיינט אז דאס איז וואסער, געב עס מיר צוריק". דער איד נעמט דאס צוריק, עס איז ווייטער ריין וואסער. "געב עס מיר צוריק, עס איז דאך וואסער, עס האט זיך מיר געדאכט אז עס איז בלוט".

ער געבט אים צוריק פארן מצרי, און עס איז עודך בלוט... "וואס גייט דא פאר?"... בייזערט

יא. וזל"ק הרמב"ן שם: "הנה מעת היות ע"ז בעולם מימי אנוש, החלו הדעות להשתבש באמונה, מהם כופרים בעיקר ואומרים כי העולם קדמון, כחשו בה' ויאמרו לא הוא, ומהם מכחישים בידיעתו הפרטית ואמרו איכה ידע אל ויש דעה בעליון, ומהם שידו בידיעה ומכחישים בהשגחה שלא ישגיח האל בהם, ואין עמיהם עונש או שכר, יאמרו עוב ה' את הארץ, וכאשר ירצה האלקים בעדה או ביחיד ויעשה עמיהם מופת בשינוי מנהגו של עולם וטבעו, יתברר לכל ביטול הדעות האלה כולם, כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלוה מחדשו, ויודע ומשגיח ויכול וכו', ותתקיים עם זה התורה כולה.

ולכן יאמר הכתוב במופתים למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ (שמות ה, יח), להורות על ההשגחה, כי לא עזב אותה למקרים כדעתם. ואמר (שם ט כט) למען תדע כי לה' הארץ, להורות על החידוש, כי הם שלו שבראם מאין. ואמר (שם ט ד) בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ, להורות על היכולת, שהוא שליט בכל, אין מעכב בידו, כי בכל זה היו המצריים מכחישים או מסתפקים, אם כן האותות והמופתים הגדולים עדים נאמנים באמונת הבורא ובתורה כולה".

זיך דער מצרי, "דו שפילסט זיך ארום מיט מיר, וואסער-בלוט, בלוט-וואסער?"...

דער איד האט דאך נאך מורא געהאט פון דעם מצרי'שן נוגש, ער האט ערשט נעכטן באקומען פון אים מכות רצח ביי די ארבעט, זאגט ער מיט אן הכנעה, אזוי בשפה רפה: "מיר האבן געהערט פון משה רבינו, אז פאר געלט וועט עס זיין וואסער"...

"האסטו א האלבן דאלער" געבט דער מצרי א שריי, "און געב אהער דאס פלעשל". ער דערלאנגט אים דאס פלעשל, און עס איז נאך אלץ בלוט. "אהא, זעהט אויס אז א האלבע דאלער איז צו ווייניג, שוין נעם דיר א דאלער, עס איז נאך אלץ בלוט, נעם דיר צוויי דאלער, צען דאלער, פופציג דאלער, הונדערט דאלער - עס איז נאך אלץ בלוט, וואס גייט דא פאר?"

זאגן די מפרשים א מורא'דיגן דערהער: וואס איז געווען דער תכלית פון מכת דם אז אידן זאלן נתעשר ווערן? ווייל מען דארף זיי באצאלן פאר די ארבעט. די מצריים האבן באראבאוועט די אידן, דארף מען זיי באצאלן דערפאר, דער רבובש"ע האט געהאט א פונקטליכן חשבון אויף יעדע מאס קושי השעבוד וואס מ'האט געארבעט שווער און מ'האט זיי גארנישט באצאלט דערפאר, יעדער מצרי האט געהאט א חשבון ביים רבובש"ע, 'דו האסט בא'גנב'עט דעם איד אזויפיל, דו האסט אים אויסגענוצט פאר דיין רשעות, ביסטו אים שולדיג געבליבן טויזנט דאלער, דו וועסט קויפן פון אים וואסער פאר טויזנט דאלער! אז נישט וועסטו טרינקען בלוט, און שפייען בלוט, יעדעס באטל האט געהאט אן אנדערן פרייז, יעדער מצרי האט באצאלט לויט וויפיל ער האט שווער געארבעט מיט די אידן, אויף יעדן מצרי איז געווען א חשבון.

האבן די אידן דא געזען א געוואלדיגע השגחה פרטית, דריי וואכן האט מען דאס

געחזר'ט און געלערנט, מ'האט געזען ווי דער אייבערשטער האט א חשבון אויף יעדן מצרי, ער ווייסט פונקטליך וויפיל ער האט באראבעוועט דעם איד. דער האט באצאלט הונדערט, דער האט באצאלט צוויי הונדערט, דער האט באצאלט טויזנט, יעדער האט געדארפט באצאלן וויפיל ער איז געווען שולדיג פארן איד, האבן דא אידן געזען די השגחה פרטיות.

ס'איז כדאי צו לערנען די הייליגע ווערטער פון רמב"ן (סוף פרשת בא) ווי ער קאכט זיך אין די יסודות האמונה, אז די מכות לערנען אונז אז דער אייבערשטער איז משגיח בתחתונים, ער ווייסט אלעס, ער האט באשאפן אלעס, און ער איז דא כסדר מיט א השגחה פרטית אויף יעדע נברא, וואס דאס אלעס לערנט מען פון די מכות, ווי די אידן האבן געזען פלאי פלאות ווי ס'איז דא א חשבון און השגחה אויף אלעמען.

וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים

די זעלבע זאך שטייט אין ספה"ק, ווען ס'איז געקומען צו קריעת ים סוף, זענען דאך די וואסערן פארפרוירן געווארן, עס איז געווען גלאזערנע ווענט פון אייז, זאגט רש"י אז די מצריים האבן געהאט דריי עונשים, טייל זענען געשווימען ווי שטרוי, ער האט זיך געווארפן און זיך געגעראנגלט ביז ער האט זיך דערשטיקט, אנדערע זענען אראפגעגאנגען תיכף ווי בליי, און אנדערע זענען אראפגעגאנגען ווי א שטיין, ס'איז נישט געווען די זעלבע זאך ביי יעדן.

דאס איז דערפאר ווייל ס'איז געווען א חשבון אויף יעדן מצרי באזונדער, וויפיל מאל ער האט געקלאפט דעם איד, האט אים די וואסער געגעבן א טראסק אין די וואנט אריין לעבעדיגעהייט, ער האט געכאפט אזעלכע קלעפ און צובראכן די ביינער, אויף יעדע מכה וואס ער האט געשלאגן א איד. 'דו ביסט

זאגט דער איד, "איך וועל דיר מאכן א חשבון, איין קינד האט דער לייב אויפגעגעסן, דעם צווייטן האט דער בער אויפגעגעסן, דער דריטער האט אויפגעגעסן א לעמפערט, די אנדערע, א וואלף..." אזוי רעכנט ער אויס דעם שווארצן סוף פון זיינע קינדער.

"און וואס איז מיט דיר?" פרעגט דער מצרי.

"מיך האבן זיי נישט אנגעריט!" זאגט דער איד רואיג.

"ווי קען דאס זיין, וואס האט דער לייב געוואוסט דיר נישט צו רירן?"

"יא, איך בין א איד, און די מכה פון ערוב האט אויף מיר נישט קיין שליטה..."

אזוי רעכנט דער מדרש אויס די דברים נפלאים וואס איז געווען ביי יעדע מכה, און דעם עונש וואס די מצריים האבן זיך איבערגעצייגט אין די השגחה פון רבוש"ע אויף די אידן.

התפאר עלי למתי אעתיר לך

נאך א ביישפיל, ס'שטייט אין מדרש, אז די צפרדעים האבן ארויסגערעדט פון די בייכער, איין צפרדע פרעגט די אנדערע, "ווען גייען מיר אוועק פון מצרים?"... - דער מצרי הערט פלוצלונג ווי מען רעדט ארויס...

ענטפערט די אנדערע פראש: "ווען משה רבינו וועט הייסן אוועקגיין, וועט מען אוועקגיין! ביז דערווייל וועט מען זיצן דא רואיג און באקוועם..." אידן האבן געזען אזעלכע פלאות'דיגע זאכן, און זיך געשטארקט אין די אמונה בהשגחת ה'.

על האדם ועל הבהמה

א דבר נפלא זאגט הגר"ז מבריסק זצ"ל, אין די פרשה פון ברד זאגט דער פסוק (שמות ט, כב) 'נטה את ירך על השמים ויהי ברד

נאכנישט פארטיג, דו האסט הונדערט מאל געשלאגן דעם איד, דארפסטו באקומען נאך א קלאפ'... אזוי האבן אידן געזען דעם חשבון פון אייבערשטן, דער מצרי וואס האט נישט געשלאגן איז שנעל אראפ, און דער וואס האט געפייניגט האט געכאפט געזונטע קלעפ און געווארן גוט צוקלאפט ביז ער איז אנגעקומען אונטן. - האבן אידן געזעהן אז עס איז דא א חשבון אויף יעדע זאך, און דאס אלעס האט אריינגעברענגט אין אידישע קינדער די אמונה אין אייבערשטן.

מיט דעם פארשטייט מען גוט וואס דער הייליגער רמב"ן זאגט (שמות כ, ב, בשם רבי יהודה הלוי) פארוואס האט דער רבוש"ע אנגעהויבן מתן תורה מיט אנכי ה'א 'אשר הוצאתיך מארץ מצרים', און נישט מיט 'אשר בראתי את העולם', וואס איז געווען אסאך פריער. ווייל בריאת העולם האבן דאך אידן נישט געזען, דער אייבערשטער האט טאקע באשאפן א זון מיט א לבנה, אבער אידן האבן דאס נישט געזען מיט די אייגענע אויגן, משא"כ יציאת מצרים האט זיי געלערנט די יסודות פון אמונה און השגחה פרטית, דאס האבן אידישע קינדער געזעהן, ביי יציאת מצרים איז געווען אזעלכע מופתים מער ווי ביי בריאת העולם, ס'איז געווען אזעלכע נסים און שינויים אין די בריאה, און דאס האט מען כסדר געזען ביי די מכות.

השגחת ה' בפרטי המכות

די ניסים וואס אידן האבן געזען ביי די מכות, איז געווען אזוי ביי יעדע מכה, ווי ס'שטייט אין מדרש, ביי די מכה פון ערוב האט א מצרי פארלאנגט פון א איד זאל טראגן זיינע קינדער אויף א שפאציר, מ'האט דאך אויסגענוצט דעם איד עד קצה האחרון וויפיל מ'האט נאר געקענט. דער איד קומט אהיים מיט ליידדיגע הענט. "וואו זענען מיינע פינגער שרצים?" שרייט דער מצרי.

באטראפן. דא איז אבער געווען אנדערש, דער פסוק דערציילט (שם, כג-כה) 'וה' נתן קולות וברד ותהלך אש ארצה וימטר ה' ברד... ויך הברד בכל ארץ מצרים את כל אשר בשדה

בכל ארץ מצרים על האדם ועל הבהמה ועל כל עשב השדה בארץ מצרים', בפשטות ווען ס'גייט א האגל ווערט אלעס אפגעווישט און יעדער וואס ס'גייט אונטער די האגל ווערט

ישלח דברו וימסם

דער הייליגער עטרת צבי זי"ע איז אמאל געגאנגען אויפן וועג. עס איז געווען אינמיטן ווינטער, גאר א פראסטיגער טאג, אבער די זון האט געשיינט, און פון די דעכער פון די הייזער האבן געהאנגען גרויסע שטיקער אייז. זאגט דער עטרת צבי פאר זיינע באגלייטער, "איר הערט וואס די זון רעדט מיט די אייז?" ניין זיי הערן נישט.

"איך וועל אייך זאגן וואס זיי רעדן, די אייז זאגט פאר די זון, 'איך דערשרעק מיך נישט פון דיר, דו מעגסט זיך ארויפזעצן אויף מיר, פון גרויס קעלט וועל איך זיך נישט צולאזן,

נאר ווען דער אייבערשטער וועט הייסן איך זאל מיך צולאזן, וועל איך מיך צולאזן'. ווי דוד המלך זאגט אין תהלים (קמו, יז-יח) 'משליך קרחו כפתים', דער רבוש"ע מאכט א פראסט, אבער 'ישלח דברו וימסם', עס מוז קומען א דיבור פון אייבערשטן כדי די פראסט זאל זיך צולאזן, עס גייט נישט פון זיך אליין, אלעס איז מיטן ציווי פון אייבערשטן, ווען דער אייבערשטער זאגט פאר די אייז ער זאל זיך צולאזן פון די זון, נאר דעמאלסט צולאזט ער זיך, פון זיך אליין גייט גארנישט. - צו אזא הכרה זענען אידישע קינדער צוגעקומען ווען זיי האבן געזען די מכות אין מצרים".

א. מיט דעם פארשטייט מען גוט די מעשה וואס די גמרא דערציילט (תענית כה), די טאכטער פון רבי חנינא בן דוסא האט זיך באקלאגט אז זי האט אריינגעגאסן עסיג אנשטאט אויל אויף די קניטן, און דאס וועט נישט ברענען. האט רבי חנינא בן דוסא איר געזאגט: 'בתי מאי איכפת לך', וואס איז דיר א נפק"מ וואס דו האסט אריינגעגאסן? 'מי שאמר לשמן וידלוק, הוא יאמר לחומץ וידלוק', דער זעלבער באשעפער וואס מאכט אויל זאל ברענען, קען מאכן אז עסיג זאל ברענען. וכך הוה, 'תנא היה דולק והולך כל היום כולו, עד שהביאו ממנו אור להבדלה', די עסיג האבן געברענט דורכאויס א גאנץ שבת, ביז נאך הבדלה.

קען מען פארשטיין אין פשטות וויאזוי דאס האט אזוי געברענט ביי רבי חנינא בן דוסא מער ווי ביי אן אנדערן - מען רעדט נישט פון די גרויסקייט פון רבי חנינא בן דוסא, נאר אין פשטות. רבי חנינא בן דוסא האט געזאגט פאר די טאכטער, אז ביי אים ווען שמן ברענט איז עס אויך בדרך נס, נאר ווייל דאס איז דער רצון ה' אז אויל זאל ברענען, און אז עס איז דער רצון ה' איז דאך נישט קיין נפק"מ וואס דער רבוש"ע וועט דא מאכן אז ס'זאל ברענען, און דעריבער איז ער געווען זיכער אז 'מי שאמר לשמן וידלוק, הוא יאמר לחומץ וידלוק', און ער האט צוגעלייגט די הקדמה 'מי שיאמר לשמן וידלוק', צו זאגן אז ביי מיר איז קלאר אז די עסיג ווען ברענען, ווייל ביי מיר איז די 'שמן וידליק' אויך צוליב 'מי שאמר', ווייל דער רבוש"ע הייסט אז ס'זאל ברענען.

מיט די בחינה זאגט דער אלטער פון קעלם זצ"ל דעם טעם פארוואס מאכט מען דעם נס חנוכה אכט טאג, די ערשטע טאג איז דאך געווען גענוג אויל, דער נס איז דאך נאר געווען די אנדערע זיבן טעג? נאר אויף דעם אליין אז אויל זאל ברענען, דארף מען אויך מאכן אן עסק, וואס עפעס זאל אויל ברענען? מען דארף חזו"ן און זיך לערנען אז עס איז נישטא קיין דרך הטבע.

אזוי האט דער הייליגער קוברינער זי"ע געזאגט פאר די פטירה, "איך קען ענק שווערן, אז 'א פניטל מיטן אויג', 'א ריר מיטן פינגער', אלעס איז מיטן כח פון אייבערשטן, גארנישט קען מען נישט טוהן פון זיך אליין".

דארף זיין פארוואלקנט? די זוהן וועט שיינען א שיינעם טאג, און האגל וועט פאלן וואו איך שיק, ווער עס איז אין שטוב איז באשיצט, דער רצון ה' איז געווען אז אויף די שטובער זאל נישט פאלן קיין האגל, 'הירא את דבר ה' מעבדי פרעה הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים, ואשר לא שם לבו אל דבר ה' ויעזוב את עבדיו ואת מקנהו בשדה'.

שטעלט אייך פאר, די זון האט דאך געשיינט אינדרויסן, דער מצרי גייט ארויס אויף די גאס, און פלוצלינג פאלט אים א האגל אין קאפ און ער שטארבט אפ... אינדרויסן שיינט די זון און ווער ס'איז אויף די גאס כאפט א האגל.

אזעלכע דברים פלאים איז געוועזן ביי אלע מכות, פון דעם האבן אידן זיך געהאט וואס צו לערנען; יעדע מכה איז געווען א לימוד 'שיעור עיון' וואס מ'האט געדארפט גאנצע דריי-פיר וואכן דאס אדורכצולערנען און ארויסנעמען דערפון די יסודות אין אמונה והשגחת ה'.

היה הוה ויהיה

ער איז נאך אלעמען, און ער האט אלעס מהווה געווען. דער אייבערשטן זעהט אונז שוין כאילו מיר זענען אלע בעלי תשובה, דאס וועט דאך זיין דער סוף, אז אידישע קינדער וועלן תשובה טוהן, זיי וועלן אלע נתקרב ווערן צום אייבערשטן. ביים אייבערשטן איז דאך דער הוה מיטן עתיד גלייך, אויב אזוי זענען ביים אייבערשטן אלע אידן שוין בעלי תשובה, זאגט דער פסוק 'לך אכול בשמחה לחמך כי כבר רצה האלוקים את מעשיך', ווייל ביים אייבערשטן זענען מיר שוין אלע בעלי תשובה².

מאדם ועד בהמה ואת כל עשב השדה הכה הברד ואת כל עץ השדה שבר', ביימער האבן זיך צובראכן, די גראזן האבן זיך צוקלאפט, די האגל איז געגאנגען נאר 'על האדם ועל הבהמה ועל כל עשב השדה', עס איז נישט געפאלן סתם האגל, עס איז א שאד עס זאל פאלן האגל וואו מען דארף נישט, נאר דארט וואו ס'איז געווען עפעס וואס האט געדארפט כאפן פון די מכה, דארט איז געפאלן די האגל.

מ'זעט גאר פון רש"י אז די זון האט געשיינט. 'יעדער ווייסט אז ווען ס'גייט א האגל ווערן די הימלען שווארץ, רש"י זאגט (פסוק יח) אז משה רבינו האט געמאכט א קרייץ אויף די וואנט, קוק אהער פרעה, מארגן ווען די זון ווען אנקומען אהער וועט אנהייבן גיין דער האגל. 'שרט לו שריטה בכותל, למחר כשתגיע חמה לכאן ירד הברד'. ווען עס האגלט קומט נישט אן קיין זון צו א קרייץ... דער אייבערשטער האט דא געוויזן קלאר, אז ער איז נישט משועבד צו די טבע, ווען עס האגלט

דער הייליגער **יטב לב** זי"ע ברענגט (סוף פר' מצורע) פון הרה"ק **רבי שמעון מיעריסלוב** זי"ע, ער שטעלט זיך אויפן פיוט (זמר מנוחה ושמחה) 'אכול בשמחה כי כבר רצך', וואס איז מלשון הפסוק (קהלת ט, ז) 'לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה האלקים את מעשיך', שטעלט זיך רבי שמעון אויפן לשון כי 'כבר' רצה אלקים את מעשיך, וואס איז א לשון עבר.

נאר דער פשט איז, דער אייבערשטער איז דאך היה הוה ויהיה, דאס איז איינס פון די עיקרי אמונה, דער רבוש"ע איז פאר אלעמען,

יב. אזוי טייטשט אויך דער **בעלזער רב** זי"ע דעם פסוק (דברים ד, ל) 'באחרית הימים ושבת עד ה' אלקיך', דער סוף וועט זיין אז אידישע קינדער וועלן אלע תשובה טוהן, און דער אייבערשטער זעהט שוין אלעס פון פאראויס.

ישועות בו מקיפות

טייטשט רבי שמעון, 'וכל מעשהו באמונה', וואס דער אייבערשטער טוהט מיט אידישע קינדער איז אלעס אויף בארג, ווייל ער איז מצורף דעם זכות העתיד. ווי די ספה"ק טייטשן, החודש אשר ישועות בו מקיפות, אז מען בארגט אונז אויס.

האט געזאגט דער הייליגער דברי חיים זי"ע: "פאר א גוטן קונה געבט מען אויף בארג א גאנץ יאר אויך"... נו מיר זענען גוטע קונים פון אייבערשטנס חסדים, זאל ער אונז געבן אויף בארג, אפילו יעצט כרגע האבן מיר נישט צו באצאלן, אבער מיר וועלן באצאלן פארן אייבערשטן פאר די אלע חסדים.

דאס זאגט דער פייטן (מוסף לימים נוראים) 'וכל מאמינים שהוא א-ל אמונה', יעדער גלייבט אז דער אייבערשטער געבט אויף בארג, ווייל 'הבוחן ובדק גזי נסתרות', דער אייבערשטער קוקט דאך אריין אין פנימיות פון יעדן איד

און ער זעהט שוין פון יעצט פאראויס וואס וועט זיין שפעטער, דער אייבערשטער זעהט שוין דעם פנימיות פון אידישע קינדער נאך די גאולה, וואס וועט זיין נאך די תשובה, און אויף דעם סמך און אויף דעם חשבון טוט אונז דער אייבערשטער שוין משפיע זיין נאך פון פאר דעם.

פרעה הרשע איז געווען דער מקור הקליפה, מיט די אלע השפעות וואס דער רבובש"ע האט געשיקט קיין מצרים האט ער געזאגט (שמות ה. ב) 'לא ידעתי את ה', ער גלייבט נישט אין הוי"ה, וואס איז רומז אויף 'היה הוה ויהיה', ער זיצט זיך אין גרעסטן גיהנום, די מכות רייסן פון אים שטיקער, אבער ער זעהט נישט גארנישט, ער האט זיך אלץ געטראפן עפעס א תירוץ בדרך הטבע. איז אונזער עבודה אין אזא הייליגע נאכט, זוכה זיין צו זעהן דעם יד ה' אויף יעדע זאך, און זיך חזר'ן די יסודות פון אמונה אין השגחה פרטית אויף יעדע פרט פון לעבן".

ג. מ'קען מוסיף זיין א קורצן סיפור פון הרה"ק רבי גדלי' משה מזוועהיל זצ"ל, א זון פון רבי שלמה'קע זוועהילער זי"ע. ער איז שפעטער ארויף אויף א"י, און געווען א געוואלדיגער גרויסער מענטש. דעמאלטס ווען די מלכות הרשעה האט אנגעפירט זייערע שמד שטיק אין רוסלאנד, האט ער אנגעפירט מיט א תלמוד תורה, מען האט אים געכאפט און ארעסטירט, עס האט אים געווארט טויט שטראף.

בשעת מ'האט אים אוועקגעשלעפט, איז ער פונקט געווען ביים טאטן רבי שלמה'קען אין שטוב. רבי שלמה'קע האט זיך געבעטן ביי די רשעים אז מ'זאל אים לאזן, 'וואס ווילט איר פון זיין לעבן?', האבן זיי גענומען א האמער און געגעבן פאר רבי שלמה'קען א זעץ אין קאפ. צו מזל האט ער געהאט די תפילין, האבן זיי אריינגעהאקט אין די תפילין, אזוי איז רבי שלמה'קע געבליבן ביים לעבן, אבער דעם זוהן האט מען אוועקגעשלעפט.

מען האט אים געשלעפט צום משפט, מיט די באשולדיגונג אז ער האט אנגעפירט א ת"ת, א מקוה, און ער האט געהאלטן מענטשן אין שטוב, געפערליכע דריי גרויסע חטאים וואס ער האט געטוהן, און עס האט אים געדראעט טויט שטראף. דער שופט איז געווען אן אפיקורס, א קאמוניסט, נאכדעם וואס ער האט אויפגעליינט דעם פסק דין אז ער גייט געשאסן ווערן, האט ער אים געפרעגט מיט אזא זלזול, 'לאמיר זעהן צי דיין גאט קען דיר ראטעווען'.

האט זיך אויפגעשטעלט רבי גדלי' משה און געזאגט אזוי: "אז דער אייבערשטער וויל, וועל איך אומקומען אויף קידוש ה', און אז ער וויל נישט, וועט עטץ מיר גארנישט קענען טוהן".

דאס איז געווען אזא חוצפה אין א קאמוניסטישן בית משפט, דער שופט איז אריין אין אזא כעס, ער האט אים ארויסגעשלעפט פון בית משפט ארויס אין הויף, ער האט געהאט דעם ביקס ביי זיך, "דריי דין אויס מיטן פנים צו די וואנט" שרייט ער מיט כעס, ער שטעלט אן דעם ביקס, ער וויל שיסן, פונקט

זהו 'אחד' ואין שני

אין אלע דורות האבן די רשעים זיך פארלייגט אויף אידן מיט גרויס רשעות, אז זיי זאלן נישט קענען מקיים זיין מצוות. אידן דערציילן פון די יארן וואס זיי זענען געווען אין סיביר, מען האט זיי נעבעך אלעס צוגענומען, יעדע אידישע זאך וואס זיי האבן געהאט, תפילין, ספרי קודש, גמרא, תשמישי קדושה, אלעס האט מען פארברענט, די רשעים האבן נישט געקענט אויסהאלטן אז אידן זענען זיך מחזק מיט עניי קדושה. די קאמוניסטן האבן זיך פארלייגט מיט אלע כוחות אז מען זאל נישט באקן קיין מצות, כאילו אז א איד וועט עסן מצה וועט גאנץ רוסלאנד אונטערגיין... די מצה איז געווען ממש ווי אן אטאם באמבע אין די קאמוניסטישע אידעאלאגיע. וואס שטערט דיר אז א איד עסט אזא מין מאכל? ס'איז צו זען ווי ווייט די סט"א האט געשפירט אויף די מצות אז עס איז 'מיכלא דמהימנותא', מען קען זיך נישט פארשטעלן.

איך האב געהערט פון אידן וואס זענען געווען אונטער דעם חינוך פון די קאמוניסטן עפ"ל, דאס איז א זאך וואס מען קען נישט נאכזאגן ברבים, ווי ווייט זיי האבן אריינגעברענגט אין די קינדער כפירה בה', אז עס איז נישטא קיין באשעפער אויף דער וועלט, נאר מען זאל גלייבן להבדיל אלף אלפי הבדלות אין סטאלין ימ"ו, אזוי האבן זיי געטוהן אלע פעולות אויף דער וועלט עוקר צו זיין אידישקייט, און יעדע דבר שבקדושה איז זיי

געשטאנען אין וועג. די ערגסטע עונשים איז געווען פאר מצות באקן, זיי האבן מרגיש געווען אז די מיכלא דמהימנותא שטייט זיי אין וועג, האבן זיי זיך פארלייגט, פארמאכט אלע מצה בעקערייען, כדי אידן זאלן נישט קענען עסן קיין מצות.

אז מ'האט פון די אידן אין סיביר צוגענומען אלע תשמישי קדושה, זיי זענען געווען אן תפילין, אן א גמרא, אן א מגילה, אן א שופר, אן גארנישט, האט מען זיך צאמגענומען יעדע נאכט און זיך מחזק געווען. ווי ס'שטייט אין מדרש (פר' שמות) אז אידן האבן געטוהן אין מצרים ווען זיי זענען געווען אזוי אויף צרות, וואס האט זיי דערהאלטן ביים לעבן, זיי האבן געהאט מגילות בירושה פון יעקב אבינו, פון לוי, האבן זיי זיך צאמגענומען און מען האט איבערגעליינט די אלטע מגילות, מ'האט גע'חזר'ט וואס ס'איז געשען מיט שרה אמינו, די עונשים וואס איז געקומען אויף פרעה וואס ער האט איר צוגענומען איין נאכט, האט ער געכאפט ביטערע מכות און ער האט געמוזט ארויסשיקן אברהם מיט שרה מיט אסאך געלט, מיט דעם האבן זיי זיך מחזק געווען די גאנצע צייט אז אזוי וועט זיך עס ענדיגן אויך מיט פרעה. - אזוי האבן די אידן אין סיביר זיך צאמגענומען און זיך מחזק געווען אז מ'זאל ח"ו נישט אינגאנצן פארלוירן גיין אונטער דעם געפערליכן קושי השעבוד פון די רוסישע רוצחים און כופרים.

האט איינער פון זיי געזאגט, די גמרא זאגט אין מס' ברכות (דף יג:) 'כל המאריך באחד מאריכין לו

איז געקומען צו לויפן די טאכטער פונעם שופט און זיך געבעטן: "טאטע, דאס איז נישט פאר דיר, עס פאסט נישט אז דו זאלסט זיך פארען מיט א שמוציגן איד, עס איז נישט פאר דיין הויכע פאסטן, עס איז נישט פאר דיר".

אזוויי זי האט אים אוועקגעשלעפט, איז דער שופט צוריק אריין אין בית משפט, און דער טיפס זאגט פאר רבי גדלי' משה, "ווייסט, אז ווען נישט מיין טאכטער וואלסטו שוין נישט געלעבט, נישט דיין גאט האט דין מציל געווען, נאר מיין טאכטער האט דין מציל געווען".

"בהמה דו - טראכט ר' גדלי' משה צו זיך, האסט נישט געזען אז דער אייבערשטער האט צוגעשיקט דיין טאכטער די לעצטער רגע, ווען דו ביסט שוין געווען מוכן ומזומן צו שישן?", ער האט דאס נישט געזען, ער איז געווען בלינד. אז מען איז בלינד זעהט מען נישט דעם יד ה'.

סוף סוף נאך גרויס שתדלנות איז ער ניצול געווארן, און איז שפעטער ארויפגעקומען אויף א"י, דארט האט ער נאך מרביץ געווען תורה און קדושה. זי"ע.

זאגן די הייליגע חז"ל, 'כל המאריך באחד', ער קאנצענטרירט זיך אין דעם ווארט 'אחד', אז דער זעלבער באשעפער וואס איז אין אמעריקע, אין ארץ ישראל, אין אייראפא, איז אויך דא אין סיביר, וואו אימער אויף דער וועלט מען איז פארמאגט מען דעם זעלבן באשעפער, דאס איז די מעלה פון די ריכטיגע קבלת עול מלכות שמים, וכל המאריך ב'אחד' מאריכין לו ימיו ושנותיו, דער עיקר אז מ'זאל אין דעם אריינטראכטן און צוקומען צו די ריכטיגע הכרה אין אחדות ה' והשגחתו.

ימיו ושנותיו'. וואס עפעס דוקא אין דעם ווארט 'אחד'? און וואס איז מיט 'שמע ישראל ה' אלקינו ה', נאר דוקא אין דעם 'אחד'?

האט א איד געזאגט א געוואלדיגן דבר חזוק, א איד זאל נישט מיינען אז אין אמעריקע איז גוט פאר אידן, עס הייסט דאך א מלכות של חסד, צי אין אייראפע איז גוט פאר אידן, אבער דא חלילה וחס אין רוסלאנד איז עפעס אנדערש, דא איז חלילה נישט דא קיין השגחה, דא זענען מיר ח"ו אויף הפקר.

תכלית עבודת הלילה: להמליך את השי"ת על עצמו

מיט די כוונה אז דער רבש"ע איז דער אדון הכל, און דער שם אלקים איז מיט די כוונה אז ער איז תקיף בעל היכולות ובעל הכוחות כולם, עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות. [חוץ ביי פסוק ראשון אין קר"ש דארף מען מכוון זיין בפירוש, דארט העלפט נישט קיין גילוי דעת].

זאגט דער הייליגער אפטער רב, אז די סיבה וואס מען זאגט אדון עולם פארן דאווענען, ווייל דאס איז דער 'גילוי דעת', ווען מ'זאגט דאס ווארט 'אדון עולם' איז דאס קעגן שם אדני, מען זאגט אז דער אייבערשטער איז דער אדון העולם. ווען מ'זאגט 'ולו העוז והמשרה', דאס איז די הקדמה פארן שם אלקים, אז ער איז תקיף ובעל יכולת, און ווען מ'זאגט 'והוא היה והוא הוה ויהי', דאס איז אן הקדמה פאר שם הוי"ה ב"ה. און מיט דעם וואס מ'הייבט אן דאס דאווענען מיט 'אדון עולם', וואס דארט איז דא די דריי שמות, איז דאס ווי א גילוי דעת אויף די כוונת השמות.

תמצית היוצא מדברינו, אז דער עיקר תכלית פון די גאנצע אמונה וואס מיר חזר'ן אין די הייליגע נאכט פון ליל פסח, און דעם גאנצן יו"ט פסח, צו געדענקן אז דער רבש"ע איז משגיח אויף יעדן פרט פון די בריאה, ער איז דער 'היה הוה ויהי', דער רבש"ע איז דער תקיף בעל היכולת ובעל הכחות כולם, וואס ער טוט אלעס אויף דער וועלט מיט אן השגחה פרטית, און מיר זאלן ממליך זיין די אמונת ה' אין אונזערע הערצער.

אין ספר טעמי המנהגים ווערט געברענגט בשם דעם הייליגן אפטער רב זי"ע, ס'שטייט אין שו"ע (או"ח סי' ה) אז ווען מ'זאגט דעם שם הוי"ה, און דעם שם אדני און שם אלקים, דארף מען אינזיגען האבן די כוונה. 'כשיזכיר השם, יכוין פירוש קריאתו באדנות שהוא אדון הכל, ויכוין בכתבתו ביו"ד ה"א שהיה והוה ויהי, ובהזכירו אלהים, יכוין שהוא תקיף בעל היכולת ובעל הכחות כולם'. - דערפאר מאכט מען א גילוי דעת פארן דאווענען, אז ווען מ'וועט מזכיר זיין דעם שם הוי"ה איז עס מיט די כוונה אז דער רבש"ע איז היה הוה ויהי, אדני איז

דעם אייבערשטן'ס כבוד, וועט למפרע נתגלה ווערן אז די גאנצע קושי השעבוד מיטן גלות און אלע שוועריגקייטן, אלעס איז געווען אן הכנה אויף די גאולה העתידה.

לאמיר אלעמאל זען מלכות שמים באתגליא

ווען אידן האבן געזאגט שירה ביים ים סוף האבן זיי געבעטן (שמות טו, יח) ה' ימלוך לעולם ועד, שטעלט זיך דער הייליגער רמב"ן אויפן לשון ה' ימלוך, וואס איז א לשון עתיד, דער אייבערשטער איז דאך מלך אויך אויפן הוה, וואס איז דער לשון פון ימלוך? דער תרגום זאגט טאקע אויף ה' ימלוך, ה' מלכותיה קאים, א לשון הוה, ער וויל עס נישט לאזן נאר אויפן עתיד.

זאגט דער רמב"ן א שיינער פשט, אין מצרים איז דעם אייבערשטנס מלוכה געווען זייער בהסתר, פרעה האט געטוהן מיט אידישע קינדער וואס ער האט געוואלט, ער האט געשאכטן אידישע קינדער, ער האט אריינגעבויעט אין די ווענט, און די אלע זאכן

גילוי כבוד מלכות לעתיד גם על העבר

אויפן באקאנטן פסוק (וואס מיר זאגן ביים דאווענען) ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד, פרעגט דער הייליגער לובלינער זי"ע, פארוואס הייבט מען מיט ה' מלך, וואס איז א לשון הוה. מ'וואלט ענדערש געדארפט אנהייבן מיט ה' מלך, וואס איז א לשון עבר, אזוי גייט דאך דער סדר, עבר, הוה און עתיד. זאגט דער הייליגער לובלינער, אז היינט זעהט מען נישט אזוי שטארק דעם אייבערשטנס מלוכה, אבער עס וועט קומען די צייט וואס דעם אייבערשטער'נס מלוכה וועט נתגלה ווערן אויף דער גאנצער וועלט, דעמאלטס ווען ס'וועט זיין די צייט פון ה' מלך בעתיד, וועט מען זאגן ה' מלך אויפן עבר, יעצט איז דעם אייבערשטנס מלוכה אזוי בהסתר אז מ'זעהט נישט די מלכות ה' אינעם עבר, אבער ווען ס'וועט נתגלה ווערן כבוד מלכותו בעולם וועט זיין ה' מלך אויך אויפן עבר. דעמאלטס וועט מען זען אז דאס וואס מ'האט געמיינט אז עס איז א הסתר פנים, מ'האט נישט געזען

מען געלערנט ביים הייליגן רבי'ן רבי בער, ער האט מרגיל געווען אז מ'זאל זעהן און שפירן אז עס איז דא א באשעפער אויף דער וועלט.

*

אמאל האט דער יסוד העבודה זצ"ל גערעדט מיט די יונגעלייט, אז דער גיהנום איז אזא ביטערע זאך, האבן זיי זיך שטארק דערשראקן. ווען ער האט געזען ווי זיי ווערן אזוי דערשראקן און בלאס האט ער אויסגעפירט: "דער גיהנום איז טאקע א געפערליכע זאך, אבער אז א איד גלייבט, קען ער אויסלעשן דעם גאנצן גיהנום, דער שר של גיהנום וועט אים נישט אריינלאזן דארט, מיט זיין אמונה קען ער אים נאך אפקילן דעם גאנצן גיהנום..." דאס איז דער כח פון אמונה, וואס עס ראטעוועט אידן פון אלע שוועריגקייטן.

זי זאגט און איך ווייס

ס'איז באקאנט דער סיפור, דער שווער פון הייליגן קדושת לוי זי"ע איז געווען א גרויסער מתנגד. ווער ער איז דאס ערשטע מאל געפארן צום גרויסן מגיד קיין מעזריטש, האט דער שווער אים געפרעגט "וואס איז דיר נתחדש געווארן ביי דיין רבי'ן?".

האט דער קדושת לוי געזאגט: "עס איז מיר נתחדש געווארן אז עס איז דא א גאט אויף דער וועלט".

האט דער שווער זיך אונטערגעלאכט, "דאס ווייסט דאך די משרתת אויך..." ער רופט אריין די משרתת און פרעגט: "אמת עס איז דא א באשעפער אויף דער וועלט?", "זיכער" זאגט זי.

האט דער הייליגער בארדיטשובער זיך צופייערט און געזאגט: "זי זאגט, און איך ווייס..." דאס האט

פאר אידישע קינדער, דער בורא כל עולמים שטעלט זיך צו צו דעם רבים, ווייל יחיד ורבים הלכה כרבים".

מיט דעם האט געטייטשט דער קדושת ציון **מבאבוב** זצ"ל הי"ד, דעם פיוט וואס מ'זאגט ליל פסח, 'יחיד במלוכה כביר כהלכה', יחיד במלוכה - דו ביסט טאקע דער יחיד במלוכה, אבער כביר כהלכה, די הלכה בלייבט אזוי ווי דער כביר, וואס איז א לשון רבים, אזוי ווי דער ציבור, און אידישע קינדער פסק'ענען אויף זיך אז זיי זאלן האבן פון אלעמען גוטן, שטעלט זיך דער אייבערשטער צו און ער איז מסכים צו דעם.

*

זאל דער אייבערשטער העלפן, ווי צדיקים האבן געזאגט: 'רבוש"ע, דעם הא לחמא עניא האבן מיר שוין געגעסן אסאך יארן מיט אלע פירושים, דעם מרור מיטן כורך האבן מיר שוין אויך געגעסן מיט גרויסע שיעורים, בעטן מיר דיך רבוש"ע, יעצט איז שוין צייט פאר שולחן עורך, וואס 'עין לא ראתה אלקים יעשה למחכה לו', זאל דער אייבערשטער העלפן אז אידישע קינדער זאלן קענען מקיים זיין נאך דאס יאר, וואס די גמרא זאגט (פסחים פה) 'כזיתא פסחא והלילא פקע איגרא', אז דער אמירת ההלל ביים קרבן פסח האט געשפאלטן די הימלן. דער אייבערשטער זאל העלפן, מיר זאלן נאך היי יאר זיין אלע אין ירושלים עיה"ק און זאגן דעם הלל השלם, על גאולתנו ועל פדות נפשינו, בביאת גואל צדק בב"א.

וואס ער האט געטון דארט מיט אידן די גאנצע צייט, דורכאויס די צוויי הונדערט און צען יאר אין מצרים איז דעם אייבערשטנס מלוכה געווען זייער בהסתר, אבער ווען ס'איז געקומען פסח אויף דער נאכט איז געווען 'במורא גדול זו גילוי שכינה', דער אייבערשטער האט געוויזן זיין גרויסן כח, ער האט דער'הרג'עט אלע בכורים און אויסגעלייזט אידישע קינדער, דעם אייבערשטנס מלוכה האט אנגעפאנגען צו שיינען אויף דער וועלט.

האבן אידן געבעטן דעם אייבערשטן, אזוי ווי יעצט האסטו געוויזן דיין גרויסן מלכות, אזוי זאלסטו ממשיך זיין מיט דיין מלוכה, עס זאל נישט זיין פון יעצט און ווייטער קיין מלכות שמים בהתנסיא, נאר עס זאל אלעמאל זיין בהתגליא, אויף די זעלבן בחינה וואס דו האסט געוויזן דא ביי 'ציאת מצרים' און קריעת ים סוף, זאל זיין ווייטער אויך ה' ימלוך לעולם ועד, אויף דעם אופן זאל זיין דעם אייבערשטנס מלוכה אלעמאל בהתגליא".

הלכה כרבים, להשפיע כל טוב

מיר וועלן ענדיגן מיט א ווארט פון הייליגן **ישמח משה** זי"ע, ער האט אמאל געזאגט הושענא רבא, "מען זאגט דאך יעדן טאג ביים דאווענען אז דער אייבערשטער איז א יחיד ואין יחידות כמוהו בשום פנים, און אידישע קינדער זענען דאך די רבים, איז דאך 'יחיד ורבים הלכה כרבים', אז אידישע קינדער ווילן עס זאל זיין גוט, פסקנ'ט מען עס זאל זיין גוט

יד. וזל"ק: ה' ימלוך לעולם ועד, יאמר, כי הראה עתה כי הוא מלך ושלטון על הכל, שהושיע את עבדיו ואיבד את מורדיו, כן יהי הרצון מלפניו לעשות בכל הדורות לעולם, לא יגרע מצדיק עיניו, ולא יעלימהו מן הרשעים המריעים".

מאמר ה פרד"ס ההילולא

אוצרות מלוקטים מחזקמי ישראל לדורותיהם
בעלי הילולא בימי חג המצות

י"ד ניסן, ערב פסח

אברהם אבינו^{טו}

/ ב"א קכ"ד /

מלבושיו של אברהם אבינו

כובע ישועה בראשו

סיפור נורא היה מספר הרה"ק רבי איציקל מפשעווארסק זי"ע: אברהם אבינו ע"ה היה רגיל להתגלות לרבינו הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע. פעם בא עם כובע העשוי מעשבים, ושאל לו רבינו מה זאת. ענה לו אברהם אבינו ע"ה שאלו הן סגולות, זה מסוגל לדבר פלוני וזה למיחוש פלוני. שאל לו רבינו: למה לן זאת, וכי בתפלות לחוד אי אפשר לפעול? השיב אברהם אבינו: "איך הייס דאך נישט אלימלך..." והוא פלא^{טז}. (י"ג אורות ח"ב)

מלבושי ארץ הקודש

אנא עובדא ומעשה רב ידענא, ששמעתי מכ"ק אדמו"ר הרה"צ וכו' מרן רבי אברהם שמחה זצ"ל הרב מבארניב, ומנו"כ פעיה"ק ת"ו, שסיפר ששמע מזקיני הרהצה"ק וכו' רבי ר' אליעזר מדזיקוב זצ"ל, ששמע מאביו הרב מראפשיץ זצ"ל, שקבלה בידו, שאלו המלושים של ארץ ישראל, היו לבושי של

אברהם אבינו ע"ה, ומורו הצדיק הקדוש הרב מנחם מענדיל מרימנאב זצ"ל, שהיה מקפיד מאוד על המלבושים, צוה להרב מראפשיץ, שיעשה לו מלבוש "קאפטין" כמו שהולכין בארץ ישראל. (אשרי האיש, לרבי ישעי' אשר זעליג מרגליות זצ"ל)

לך מלאך

סיפור הגה"ק מהר"י מפשעווארסק זצ"ל: מתחילה היה הרבי מלובלין זי"ע גר בעיר לאנצהוט, ובעת ההוא היה גר בעיר טשיטש 'תהלים זאגער' ושמר ר' יעקב, שהיה מחבריא קדישא של הר"ר אלימלך מליזענסק זי"ע, ולא היה למדן, אך מאמירת תהלים שלו נברא מלאך שהיה מתגלה אליו. ופעם אמר האיש להרבי מלובלין בשם המלאך שלו שלטובת אריכת ימיו של רבם הר"ר אלימלך יעתיק משכנו ויתרחק מהעיר לאנצהוט הסמוכה לליזענסק. (כי כאשר התלמיד מתגדל בחיי רבו יוכל להזיק לרבו, ולפיכך היה לפעמים מחלוקת כשתלמיד התחיל להנהיג בחיי רבו).

כשמוע כך הרבי מלובלין, ארז את חפציו והניחם על העגלה ביחד עם בני משפחתו, והתחיל לנסוע בלי שיועד להיכן, רק על מנת להתרחק מעיר

טו. כן כתוב בפרמ"ג (או"ח סי' תעו) בשם ספר יד יוסף (תולדות דרוש א) שאברהם אבינו ע"ה מת בערב פסח. ובספר קרניים (מאמר ו' דין) כתב שאברהם אבינו ע"ה נפטר בחודש טבת. וי"א ב' בניסן. (ועי' נס' פרדס הצדיקים החדש (פולין א'), מערכת הבני יששכר מדינוב, שהארכנו קצת בזה).

טז. ובאר מהר"י מפשעווארסק זצ"ל הענין, על פי מה דאיתא בגמרא (ברכות לד:) מעשה ברבי חנינא בן דוסא שהלך ללמוד תורה אצל רבי יוחנן בן זכאי, וחלה בנו של ריב"ז, אמר לו חנינא בני בקש עליו רחמי ויחיה, הניח ראשו בין ברכיו ובקש עליו רחמים וחיה, אמר ריב"ז אלמלי הטיח בן זכאי את ראשו בין ברכיו כל היום כולו לא היה משגיחים עליו, אמרה לו אשתו וכי חנינא גדול ממך, אמר לה לאו, אלא הוא דומה כעבד לפני המלך ואני דומה כשר לפני המלך, ע"כ. כן הדבר הזה, כי באמת מי לנו גדול מאברהם אבינו ע"ה, אלא שאברהם אבינו היה בבחינת שר ועל כן הוצרך לסגולות, אבל הר"א היה בבחינת עבד על כן אולי היה יכול יותר לפעול.

לאנצוהוט, וכך נסע עד שהגיע לעיירה אחת, ומיד הלך לבית הכנסת וביקש מאת המשמש שלא יסגור דלתי הבהיכנס כי ברצונו לישב שמה.

השמש לא הסכים להשאיר את שערי בית הכנסת פתוחים לרוחה, באומרו שצריך להסגיר עד שעת המנחה, אך הפציר בו הרבי מלובלין שעל כל פנים ירשה לו להישאר בינתיים בבית הכנסת פנימה, ולזה כבר הסכים השמש, ויעש כן.

פתאום בעת יושבו בבית הכנסת הסגור, ראה הרבי מלובלין איש גבה קומה עומד אצלו, ונתבהל מזה, בידעו שהדלת סגורה ואין יוצא ובא, ואמר לו האיש:

'אני הוא אותו שאמר לו השי"ת לך לך מארצך'. והטעם שזכה אז הרבי מלובלין לגילוי גדול כזה, הוא מאחר שהסבו לו אז נסיון ענין מה שאירע לאברהם כשנאמר לו לך מארצך בלי שיאמרו לו לאיזה ארץ ילך, וכן הרבי מלובלין הי' לו אז פרנסה בלאנצוהוט, ועם כל זה הלך לנדוד משם עפ"י ציווי המלאך בלי שידע מחוז חפצו, ולפיכך זכה שיתגלה אליו אברהם אבינו ע"ה. (מפיהם ומפי כתבם)

והרה"ק **מקאלאשיץ** זצ"ל בדברו מענין מלבושי החסידות, אמר, שכאשר ראה אז הרבי מלובלין את אברהם אבינו, ראהו כש'ספאדיק' חבוש על ראשו".

רבי אשר ישעי' מראפשיץ זי"ע

/ תר"ה /

קרבן פסח

סיפר הרה"ק **האריה דבי עילאי** זי"ע שהוא היה נוכח אצל רבו הקדוש בלובלין, בשעה שאמר הרה"ק **מלובלין** זי"ע להרה"ק **מראפשיץ** זי"ע על חתנו הרה"ק **רבי ר' אשר'ל זי"ע**, שהוא "א שיין קרבן פסח'ל". [בי"ג אורות הגורסא: "א כשרע קרבן פסח"]. וכל הימים הללו לא הבין כוונת קדשו בזה, עד לאחר פטירת הרה"ק **רבי אשר** ביום ערב פסח שאז נתחוויר לו

כוונתו של הרבי, שעלה ונתעלה בסערה השמימה בזמן הקרבת הפסח. (שארית ברוך)

מיתת צדיקים כשריפת בית אלקינו

בחורף שנת תר"ה לפ"ק, איזה חדשים לפני הסתלקותו, הראה הרה"ק **הר"ר אשר'ל מראפשיץ** זי"ע להרה"ק **רבי ארון מקראקא** זי"ע ולהרה"ק בעל **דברי חיים** זי"ע בלוח שנרשם ערב פסח ת"ב [=תענית בכורים]. ושאל אותם מה זאת שנרשם כאן ת'שעה ב'אב... (שם)

שרבו **רבי שלום מקאמינקא** זי"ע אמר לו פעם על הרה"ק **ר"ר אשר מראפשיץ** זי"ע, בזה"ל: "ווייסט וואס איך וועל דיר זאגען, אין יראת שמים איז ער א יחיד בדור. ווייסט וואס נאך איך וועל דיר זאגען, די גרעסטע יראי שמים פון דור דרייען זיך דארט. ווייסט וואס נאך איך וועל דיר זאגען, אז מען רירט נאר אן די קלאמקע איז שוין מסוגל צו יראת שמים".

וטרם חזר הגאון מלימנוב על דברי רבו מקאמינקא הנ"ל, היה אומר: "קינדער ציילטס די דיבורים".

יראו את ה' קדושי

נורא על כל סביביו

הרה"ק **רבי שלום מקאמינקא** זי"ע אמר, מיד כשבאו אל ביתו של הרב הקדוש **רבי אשר מראפשיץ** זי"ע ונתנו את היד על המזוזה, מיד נתמלאו ביראת שמים. (דרכי דוד קשאנוב)

ביתר פרטים סיפר הרה"ג **ר' נתן הורוויץ** זצ"ל (שיח זקנים): שמעתי מזקיני **הגאון מאלשטאט** זצ"ל, ששמע מחותנו **הגאון ר' נתן גאלדבערג מלימנוב** ז"ל,

זו. והעיר על כך הגה"ק מהר"י מפשעווארסק זצ"ל: ואני הנני מוסיף על זה מסברא, שאילו היה אברהם אבינו מתגלה למרן החתם סופר זי"ע היה בודאי רואה אותו 'אין א פרעשבורגער היטל' וכיוצא, כי בפרשת המרכבה מבואר שראה יחזקאל דמות כמראה אדם, ופירש הרבי ר' אלימלך זי"ע (נוע"א פ' פנחס) כי באמת הקב"ה אינו גוף ולא ישיגוהו משיגי הגוף, רק שהעלה יחזקאל את עצמו עד לשורשו, ושם ראה דמות עצמו כמו שרואין במראה עיי"ש, וכן הוא ענין זה.

מי האיש ירא ה'

סיפר רביה"ק מסאטמאר זי"ע: פעם שהה הרה"ק רבי אשר מראפשיץ זי"ע במרחץ סאבראנץ (מקום נופש סמוך לאונגוואר) על איזה שבועות, והרה"ק משינאווא זי"ע שהיה סמוך באותו זמן על שלחן חו"ז מרן הישמח משה זי"ע (בזיו"ר היה חתן הארי' דבי עילאי מווישניצא, חתן היש"מ - זי"ע), נסע להסתופף בצל רבינו שהיה רבו המובהק, וק"ז מרן הייטב לב זצ"ל השתוקק ג"כ לשבות בצלו, אך חש מהקפדת זקינו, על כן גמר אומר עם רופא העיר שהיה רגיל לבוא לבית זקינו היש"מ על כל צרה שלא תבא, שיעשה עצמו חלש ויכנס למטה, והרופא יבא לבקרו, וימליץ עליו שטוב לו ליסע למקום המרחץ סאבראנץ לרפואתו, (ואמר הייט"ל דהלא אמת הוא שהרה"ק רבי אשר מראפשיץ הינו רופא נפשות), וכן הוה שנסע לסאבראנץ.

הייטב לב נהנה מאוד מעבודתו הק', והיה חפץ להמשיך לנסוע אליו, מבלי שיחוש להקפדת זקינו ויצטרך בכל פעם להתחכם עם תעודת הרופא, ולכן ביקש מאת הרה"ק אשר'ל שכאשר יסע לביתו יסור דרך עיר אוהעל, ויכנס לבקר את זקינו הרב דמתא, כי היה ברי ליה להיט"ל שבאם יכיר זקינו הקדוש את הרה"ק אשר'ל מקרוב לא יקפיד עליו על שהוא משתוקק לנסוע אליו, ואדבר עוד יהנה מזה.

וכן הוה, שרבינו נענה למבוקשו של הייט"ל ונסע לאוהעל, ופְּבַת בשבת קודש פרשת ראה בעיר אוהעל, מקום כהונתו של מרן הישמח משה זי"ע.

ויהי כאשר ערך את שולחנו הטהור בליל שב"ק התקבצו אנשים מאנשי העיר שרובם היו מהמתנגדים לדרך החסידות, ועמדו אצל חלונות החדר, והביטו עליו בבת שחוק, ודיברו ביניהם בקול רם ובשחוק, וכראותו מעשי האנשים המגושמים הללו, נתן רבי

אשר'ל עינו עליהם, ואמר להם: "כתיב בפרשתא דא 'ראה אנכי', עטף קוקטס מיך אן, און איך קוק ענק אן, ווי מגושם איר זענט". וכאשר שמעו האנשים דיבוריו הקדושים נפל עליהם פחד גדול מהדר גאווה, ונתהוה רעש גדול ביניהם.

הייטב לב בשמעו את הדברים נתיירא שזקינו היש"מ יקפיד על הרה"ק אשר'ל על אשר הטיח דברים נגד אנשי עירו, ולפיכך ניסה להחביא עצמו מעיני זקינו, ברם אחר כך קרא היש"מ לחפש אחריו ולהביאהו אצלו, וכאשר בא אל זקינו, אמר לו הישמח משה: רציתי להכיר לך טובה שהבאת אצלי הראפשיצער רב, היה לי הנאה גדולה ממנו, "ווייסט וואס איך וועל דיר זאגען, ער איז א אמת'ע [גרויסע] ירא שמים".

והיה רגיל רביה"ק מסאטמאר זי"ע לסיים: "היינט מען זאל דאס זאגען אויף א רבי'ן וואלט ער זיך באליידיגט, און הערשט וועט דאס נישט זיין וואר..." (באהלי צדיקים)

קול דודי דופק

הרה"ק ר' אשר מראפשיץ זצ"ל שאל פעם את חמיו הרה"ק בעל זרע קודש מראפשיץ זי"ע איך אפשר לחכות על משיח בכל יום בדור השפל הזה, השיב לו, ששכיגיע הזמן המיועד, ישלח הקב"ה הרהורי תשובה לכולנו.

ופעם בטיולו של הרה"ק מראפשיץ בכפרי הגליל, היה בדביקות מחשבותיו, ובני הכפרים ביודעים שהרב הקדוש מראפשיץ נמצא במקומם יצאו כולם מבתיהם, וחילו את פניו שהרבי יעזרם שיזכו לתשובה שלימה, ואמר אח"כ הרה"ק לחתנו הרה"ק אשר'ל: כן יהיה כאשר יתגלה מלך המשיח. (יפה שיחתו)

רבי אברהם שלמה כ"ץ זצ"ל מריסקאווא

מח"ס אורחות המשפטים

/ תשל"ה /

עדות על תפלתו של הרה"ק משינאווא זי"ע

שובר ארזים

תפילתו הקדושה של הרה"ק משינאווא זי"ע היתה ברעש ופחד נורא נורא. והעיד עליו חו"ז הישמח

החלב והדם שלי אקריבה

פעם חבט רבינו משינאווא את ראשו בארון הקודש באמצע התפלה מרוב התלהבות, עד שהיה דמו שותת, והוצרכו לחבוש את ראשו. (דברי חנה)

וכן שמעתי מאת הגה"צ רבי אברהם שלמה כ"ץ זצ"ל אב"ד ריסקאווא ואב"ד ור"מ קרית יואל בני ברק, שזכה במו עיניו לראות עבודתו הקדושה בעת תפילתו, שהכניס ראשו לתוך העמוד בשעת תפלת שמונה עשרה, וחבט בראשו לכל הצדדים, וכשהוציא את ראשו הק' היה מלא פצעים.

הלזה היה סדק גדול, ושמעתי מזקני שאחיו הקדוש משינאווא אמר פעם ברכת התורה אצל ארון זה, ובגודל התלהבותו הכה בידיו על הארון ונסדק". (אלה מסעי)

"מי יוכל לשער כל הגדולות אשר עשה בשעת התפילה לעת זקנתו, והיה כבחור ואיש מלחמה, ולא חלי ולא מרגיש בהכאות כף על כף הקדושים על עמוד כהולם פעם, ובשעת קריאת התורה היו לפידין מפיו יתהלכון מעין סיני. (הדרת קודש - הספד על רבינו, להגה"צ רבי יחיאל מיכל הובנער זצ"ל אב"ד ניזנוב)

רבי נפתלי הירצקא העניג זצ"ל משארמאש

מח"ס תפארת נפתלי

/ תשמ"ה /

"ושמעתי מפי מגידי אמת"

הזה, בפעם הראשונה היה מצאנו של יעקב אבינו ע"ה, בשניה היה בדור המדבר, ובפעם השלישית היה ירמיה הנביא שהוא הגבר ראה עני עמו בשעת חורבן בית המקדש, ומפני זה היה הישמח משה מתאונן ביותר על חורבן בית המקדש, כי אינו דומה שמיעה לראיה.

נענה ע"ז רבינו ואמר: "לפלא, כי מאבי מורי [הקדושת יום טוב] ז"ל שמעתי רק שהיה הישמח משה בזמן החורבן, אך גם הרב משארמאש [הגה"צ רבי נפתלי הירצקא העניג זצ"ל] אמר לי כדבר הזה בשם הגה"ק מנאסויד, ששמע כן מהייטב לב, שהישמח משה היה ירמיה הנביא בעצמו.

ובדברי יואל (במדבר ע"א פו) מביא רבינו שני הנוסחאות הנ"ל, וז"ל: ידוע מה שאמר ק"ז הישמח משה זלה"ה על עצמו שהי' ג' פעמים בגלגול בעולם הזה, בפעם האחד היה בדור המדבר, ואמר שהוא זוכר עדיין את האוהל שהי' דר בו, ושאלוהו אם הי' מהמסייעין למשה או נטתה דעתו אחר קרת. ובפעם הב' הי' בזמן חורבן בית ראשון, ואמר על עצמו (איכה ג א) 'אני הגבר ראה עני', ואינו דומה שמיעה לראיה, כן שמעתי מכ"ק אבא מארי זלה"ה. ושמעתי מפי מגידי אמת שאמר שהוא עצמו היה ירמיהו, אבל זאת לא שמעתי מפי אאמו"ר זלה"ה. ובפעם הג' הוא עתה בזה העולם.

נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם

ידוע שהשתוקקותו של הגה"ק בעל ישמח משה זי"ע לביאת משיח צדקינו היתה באופן מיוחד עד כלות הנפש. וכתב מרן הק' מסאטמאר זי"ע (ויאל משה, הקדמה) וז"ל: "שהיה מוסר נפשו על הגאולה יותר משאר צדיקים, כי אינו דומה שמיעה לראיה, וכולם שמעו על החורבן, אבל הוא ז"ל ראה אותו במו עיניו, כי היה באותו הדור, וכל הנעשה אז עומד לנגד עיניו", עכ"ל.

בחודש תשרי ובחודש ניסן שבהם עתידין ישראל ליגאל, לא היה פושט בגדיו כלל (לבד ממנעליו) כשהיה הולך לישן. בערבי פסחים אחר אפיית המצות היה נוטל מצות מצוה וצלוחית של יין וכוס וצרר אותם בצרור, ועמד אצל החלון עם צוררו ומקלו עד התקדש החג, והיה מחכה ומצפה בכליון עינים לקול מבשר. (שו"ת השיב משה בהקדמה)

סיפר הגה"צ מטעמעשוואר זצ"ל (גדולת יהושע ח"ב, עמ' לו) שסיפר לפני רביה"ק מסאטמאר זי"ע מה ששמע מפי הגה"ק מנאסויד זי"ע, שקיבל ממרן הייטב לב זי"ע, בשם זקינו הרה"ק הישמח משה זי"ע שאמר על עצמו שכבר היה ג' פעמים בעולם

יח. וסיפר עוד כי הכיר יהודי אחד אשר זכה לראות פעם את רבינו משינאווא בעת אמירת ברכת התורה בלהט אש קודש, ועל אף שהיהודי הזה נחמץ ל"ע במשך השנים, אמנם בכל פעם אשר סיפר מעבודתו של רבינו בעת ברכת התורה זלגו עיניו דמעה. (שם)

רבי חיים מטשחובי זצ"ל

/ תשט"ז /

תחת התפוח עוררתך

רפדוני בתפוחי"ם כי חולת אהבה אני

"לאמיר דערצייל א קורצע סיפור, וואס איז מסוגל לרפואת חולי ישראל. די מעשה האט דערציילט אן אייניקל פון דברי חיים, הגה"צ רבי חיים מטשחובי ז"ל, א זון פון הרה"ק רבי ישע"לע טשחובער זי"ע, דעם הייליגן דברי חיים'ס א קינד וואס ער איז נעבעך אומגעקומען אויף קידוש ה'. ווען רבי ישע"לע האט חתונה געהאט, איז ער געווארן אן איידעם אין בעלז (אצל הה"צ רבי יחאל העשיל מקריליוויץ זצ"ל, חתן מהר"י מבעלזא), ער איז געווארן א צוגעקומענער אייניקל פון רבי ישע"לע בעלזער זי"ע.

ויהי היום, נאך די חתונה איז רבי ישע"לע געווען שטערבליך קראנק. ס'האט אים געכאפט די קראנקייט פון טיפוס, אזוי אז פונעם הויכן פיבער איז ער כמעט נישט געווען אויף דער וועלט, און די דאקטורים האבן גארנישט געקענט העלפן. ער איז געליגן על ערש דוי, מען האט זיך איינגעטיילט און געשטאנען שמירה ביי זיין בעט יומם וליילה, יעדע נאכט איז אן אנדערער געזעצן דארט ביים בעט, מען האט דאך נישט געוואוסט וואס ער וועט דארפן, ווען ס'וועט זיין דער סוף ח"ו. איז געווען איין נאכט האט געזאגט דער עלטער-שווער, דער בעלזער רב, רבי יהושע"לע: "היינט ביינאכט וויל איך זיין דער שומר אויף ר' ישע"לע, צו היטן דעם חולה ביים קראנקן בעט".

- האט די רביצין געזאגט: "ס'איז נישט קיין ענין

פאר דיר אויפצוזיין א גאנצע נאכט און שטיין דארט ביי א בעט". פונדעסטוועגן האט ער געפילט עפעס א השתקקות, אז ער וויל זיין די היינטיגע נאכט ביי דעם חולה. אין יענע נאכט איז די מחלה געווען ממש אויפן העכסטן שפיץ, דאס פנים האט אים געפלאמט פון גרויס פיבער, און רבי ישע"לע זיצט אזוי נעבן בעט פונעם חולה.

אינמיטן די נאכט הערט דער בעלזער רב, רבי יהושע"לע, ווי דער חולה ר' ישע"לע זאגט: "אָה... אָה... אָה...", ווי איינער אטעמט עפעס אפ. שוין באלד האט ער געזען אויף ר' ישע"לע א שינוי לטובה, און ווען ס'איז געווארן צופרי איז שוין כמעט נישט געווען קיין זכר פון די קראנקייט.

צופרי האט רבי ישע"לע בעלזער געפרעגט: "ישע"לע, וואס איז געווען מיט דיר נעכטן ביינאכט? האסט אזוי א פאר מאל געזאגט אינמיטן די גרויסע קראנקייט: אה... אה..."

האט רבי ישע"לע געזאגט: "דער טאטע - דער הייליגער דברי חיים - איז געקומען צו מיר און האט מיר געזאגט 'ישע"לע דו ביסט זייער קראנק, די דאקטורים קענען דיר נישט העלפן, איך האב דיר געברענגט אן עפעלע פון גן עדן". דער הייליגער דברי חיים האט אפגעשיילט דאס עפעלע, געשניטן שטיקעלעך און געגעבן צו שמעקן פאר רבי ישע"לע, און ביי יעדע ביסעלע וואס ער האט אים געגעבן, האט ר' ישע"לע געזאגט "אָה, אָה, אָה", עס ווערט בעסער, און פון דעם איז ער געזונט געווארן. (מתוך 'דברי התעוררות' לקראת הכניסה לאוהל ציון המצוינת בעיר צאנז יצ"ו)

כ ניסן, ד' דחוו"מ פסח

רב האי גאון מפומבדיתא

/ ד"א תשצ"ח /

רבי יהודה הנשיא שהיה אחרון התנאים, ולכן היה גדול מהתנאים הקודמים לו. (עי' הקדמת הרמב"ם לפירוש המשניות, שמונה והולך סדר השתלשלות מסירת התורה מדור לדור, החל ממשה רבינו ע"ה במעמד הנבחר, דרך הנביאים, הזקנים, אנשי כנסת הגדולה, ותקופת התנאים מלמדי תורה שבעל פה,

גדול כבוד האחרון

אחרון חביב

על כמה מחכמי ישראל מצינו שגדלו מקודמיהם, כיון שהם היו מחותמי תקופה מסוימת", כמו

יט. כך כתב במהר"ם שיף (גיטין נט.) מימות משה רבינו ע"ה ועד רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד, וכן

החכמים וכו").

וכן היה אצל **רב האי גאון** שהיה האחרון שבגאונים, כפי שמצינו לשונות נפלאות מרבותינו הראשונים על סמכות העלינה של רב האי גאון שהיה האחרון לגאוני בבל, וכלשון הרמב"ן (מלחמות ה' פ"ה דכתובות): "שהוא שקול כרובה של סנהדרין", והמאירי כתב עליו (בהקדמתו למס' אבות): "הוסיף והרביץ תורה על אשר לפניו". וגם רבינו רש"י ז"ל מזכירו בפירושו ומסתמך על דבריו בהרבה מקומות ברחבי פירושו על הש"ס.

כתב וז"ל: "וכאשר הגיע הזמן אחריהם אל רבינו הקדוש ע"ה, והיה יחיד בדורו ואחד בזמנו, איש שנמצאו בו כל החמודות והמדות הטובות, עד שזכה בהם אצל אנשי דורו לקרותו רבינו הקדוש כו', והיה בחכמה, ובמעלה בתכליתם, כמו שאמרו (גיטין נט.) מימות משה רבינו ועד רבי לא ראינו תורה וגדולה במקום אחד. והיה בתכלית החסידות והענוה והרחקת התענוגים כו' והיה צח לשון ומופלג מכל האדם וכו', והיה לו מן העושר וההון ורוח היכולת וכו', וכן הרחיב הוא על אנשי החכמה ומבקשיה, ורביץ תורה בישראל ואסף ההלכות ודברי

כ"א ניסן, שביעי של פסח

רבי שמואל צבי ווייס זצ"ל ראב"ד מונקאטש

(אבי האמרי יוסף מספינקא)

/ תר"מ /

חנוך את האלקים ואינו כי לקח אותו אלקים, צדיק היה וקל בדעתו לשוב להרשע, לפיכך מיהר הקב"ה וסילקו והמיתו קודם זמנו. ולכן התרעם המלאך מט"ט על רש"י שכתב כך, כן סיפר הרב ר' שלמה זצ"ל. והרה"ק רבי יצחק אייזיק יישוב את דברי רש"י באופן שהוא דברי שבח על חנוך, ואחר כך אמר מהרי"א: "הנה עתה יצא המלאך הקדוש לקראת רש"י זצ"ל". (זכד טוב, בראשית)

פירוש אחר בדברי רש"י הנ"ל מביא הרה"ק בעל **אמרי יוסף** זצ"ל (פר' בראשית) בשם אביו הגה"צ **רבי שמואל צבי** זללה"ה דומ"ץ במונקאטש,

מלאך מט"ט לא נפיק לקראת רש"י

הרב החסיד המקובל המפורסם בקדושתו וטהרתו **רבי שלמה סופר מדאלינא** זצ"ל, היה מסתופף בצל קדשו של מרן הקדוש **רבי יעקב יצחק מלובלין** זי"ע, ואחר כך נסע לרבינו הקדוש **רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב** זי"ע, וסיפר רבי שלמה לרבינו מהרי"א מעשה ששמע מהרה"ק מלובלין זי"ע:

כאשר נסתלק מזה העולם רש"י הקדוש, יצאו לקראתו כל הפמליא של מעלה, חוץ המלאך הקדוש מט"ט שר הפנים שלא רצה לצאת לקראתו, מאחר שרש"י כתב על הפסוק (בראשית ה, כד) 'ויתהלך

מימות רבי ועד רב אשי' (בהלכה זו הספדתי הספד לכמהר"ר חיים כ"ץ תנצב"ה זצלה"ה) הטעם, כי כל מי שנשלם חלק תורה על ידו, באופן שלא יהי' ראוי לחלוק עליו בשום אופן, צריך שיהיה מושלם בתורה וגדולה מכל ישראל, ע"כ מקרא נשלם ע"י משה רבינו ע"ה, ומשנה ע"י רבי, ותלמוד ע"י רב אשי, ואי אפשר לחלוק עליהם הבאים אחריהם בשום אופן, ע"כ מושלמים היו יותר מכל אשר לפניהם, עיי"ש.

וכן **רבינו הרא"ש** ז"ל שהיה האחרון מרבותינו הראשונים, ועם פטירת **רבינו הרשב"א** ז"ל הוכר ע"י כל קהלות הספרדים כגדול העדה ופוסק אחרון, ודבריו בהלכה נתקבלו בכל תפוצות ישראל, כפי שכתב **רבינו אליהו מזרחי** ז"ל (תשובות סי' סו) וז"ל: "שדבריו [של רבינו הרא"ש ז"ל] הן עיקר גדול בכל מקום, משום דבתראה הוא, וראה כל פסקי הגאונים ובחר מהם הסולת נקיה". וגם נמנה רבינו הרא"ש ז"ל בין שלשת עמודי העולם שעל פיהם הכריע מרן רבינו **הבית יוסף** ז"ל את פסק הלכה בשו"ע, הלא הם רבינו הרא"ש ז"ל האשכנזי, ורבותינו הספרדים, הרמב"ם והרי"ף ז"ל.

*

ואמר **רביה"ק מסאטמאר** זי"ע: "מקובלני מבית אבות, כי מרן הגה"ק בעל **דברי חיים** זצ"ל היה אחרון לתלמידי הבעש"ט הקדוש זי"ע". וביאר רבינו ז"ל את דבריו, כי לפי שהיה הדברי חיים האחרון מתקופת הבעש"ט הק', עלה ונתעלה כל כך עד שהיו לו מדריגות גדולות מן אלה שקדמו לו, כמו שמצינו בכל אלו שחתמו איזה תקופה, שגדלו מקודמיהם.

ששמע מאיש ששמע בעצמו מפי הרה"ק רבי אורי מסטרעליסק זצוקללה"ה, שאמר לבאר עפ"י הידוע שהצדיק אינו עומד במדרגה אחת כמלאך, רק הולך תמיד ממדרגה למדרגה, וזה ע"י שפוסל מעשיו הראשונים ורואה שלא היה עבודתו בתכלית השלימות, ומהרהר בתשובה ע"ז, ומתחרט ומקבל על עצמו להוסיף בעבודתו מהיום והלאה, ועי"ז מוסיף והולך בכל יום בעבודתו ית'.

אמנם חנוך היה הולך בכל יום למעלה למעלה ממדרגה למדרגה, עד שבא למדרגה גדולה כ"כ שלא היה ראוי לפסול עוד מעשיו הראשונים, כי היה כבר בתכלית השלימות, ולא היה ראוי עוד לפסול עבודה כזו ולהרשיע את עצמו. אכן הוא

עצמו בשפלותו כדרך הצדיקים שאינם מאמינים בעצמם עד יום מותם, ולכן היה יודע השי"ת שבדאי גם עתה יפסול עבודתו וירשיע עצמו, וירצה להוסיף עוד בעבודתו לילך למדרגה יותר גדולה, וזה לא היה רצון השי"ת שיפסול עוד עבודה הלזו, לכן לקחו קודם זמנו, וזה שאמר רש"י חנוך צדיק היה, ר"ל שהיה צדיק כ"כ שהיה כבר בתכלית השלימות שלא היה צריך לפסול עוד מעשיו הראשונים, וקל בדעתו לשוב ולהרשיע, ר"ל שהיה נקל בדעתו לשוב בתשובה גם על עבודה הזו ולהרשיע עצמו עוד, לכן מיהר הקב"ה וסילקו והמיתו קודם זמנו, כדי שלא יפסול עוד עבודה זו ודפח"ח, עכ"ד.

רבי שמעון ישראל פאזען זצ"ל משאפראן

מח"ס תורת א'

/ תשכ"ט /

משכיל אל דל

האם זה גרע מגביל לתורי?

סיפר הגה"ק רבי שמעון ישראל פאזען זצ"ל אבדק"ק שאפראן עובדא מפליאה, ממנה רואים עד היכן הגיעה כחו של הרה"ק רבי ישע"לע מקערעסטיר זי"ע במדת החסד, בהשגיו בעינא פקיאח על כל עני שהתארח במעונו, למלא משאלות לבו, וכך היה מעשה:

בראשית תקופת הנהגת רבי ישע"לע, הגיע הרה"ק בעל דרכי תשובה ממונקאטש זי"ע לאחת מן העיירות הסמוכות לקערעסטיר, ובהיות שרבי ישע"לע הסתיר מאוד את מדרגותיו הק' מעין כל רואה, וכל הליכותיו היו בפשטות גמור, על כן רצה הרה"ק ממונקאטש לתהות על קנקנו, למען דעת במה כחו גדול לחולל ישועות נפלאות.

אותו היום אשר הרה"ק ממונקאטש בא לקערעסטיר, ראש חודש היה, ורבי ישע"לע ערך בו סעודת ראש חודש בבית מדרשו ברוב עם הדרת מלך, כמנהגו בכל ר"ח. רבי ישע"לע קיבל את פני האורח החשוב בכבוד גדול, והושיבו בראש השולחן סמוך אליו ממש.

כאשר בירך רבי ישע"לע ברכת המוציא, בצע את החלה לשנים, אך לא הפריש לעצמו פרוסה כדין,

רק הוציא מאמצעה של החלה חתיכה גדולה מן החלק הרך, והראה בידיו כלפי יהודי עני שישב בקצה השולחן ממולו, ורמז לו שישג אליו אל ראש השולחן, ונתן לו את חתיכת החלה הרכה, ורק אח"כ פרס פרוסה לעצמו.

חתיכת החלה ומסירתה להעני ארכה זמן מה, וכראות הרה"ק ממונקאטש שרבינו ממסיק זמן ארוך יותר מדי בין ברכת המוציא ובין האכילה, הראה פנים מתמיהות. ודפק על השולחן לרמז אודות ההפסק.

אחרי שאכל רבי ישע"לע מפרוסת החלה, התנצל בפני הרה"ק ממונקאטש, בדברים אלה: מסתברא כי מעכ"ק הרב ממונקאטש איכפת, על דבר ההפסק אשר עשיתי בין ברכה לאכילה, לכן אחזה לו דברים כהווייתן. הנה בעת שבצעתי את החלה, ראיתי כי עני פלוני היושב בקצה השולחן, שנתחוויר פניו כסיד, מזה שפסטי בדעתי, שלא הכניס לחם לפיו זה זמן רב, ומחמת גודל רעבונו פתח את פיו, כמי שרוצה לבלוע החלק כולה, ולכן חששתי שאם אמתין עוד רגע תצא נשמתו ח"ו.

עוד זאת ראיתי בשעה שפתח את פיו, כי כל שיניו כבר נשרו, ובטח אינו יכול ללעוס חלה קשה, על כן מיהרתי לחתוך עבורו חתיכה גדולה ביותר, מן החלק הרך של החלה, כדי שיוכל להשקט את רעבונו, כל עוד נשמתו בו.

העני היושב בקצה השולחן, וכן לא הבחנתי בו, כי בראותו החלה נתחוויר פניו כסיד, ובודאי שטביעת עיני לא הבחינה שכל שיניו נשרו. ואילו הרבי מקערעסטיר כל כך הזדכך במדת החסד, אז פון הימל האט מען אים געעפנט די אויגן צו זען אזעלכע זאכן, וואס אן אנדערער וואלט נישט געזען! וכן חננוהו דעת ממרומים, לחדש הלכה בדין גביל לתורי, שאינו מבואר בפוסקים.

ועוד אמר הרה"ק ממנוקאטש, כעת מובן לי מאין כחו של רבי ישעי' לעלע לפעול ישועות בקרב הארץ, כי אחר אשר נזדכך כל כך במדת החסד משפיעים לו ממרומים כח לחולל נפלאות ולשדד מערכות הטבע, בכדי שיהא בידו להטיב ליהודים ולהושיעם מצרתם. (מופת הדור, קערעסטיר - פרק ח עמ' קפג)

והפטיר רבי ישעי' לע: "מנוקאטשער רב, איר זענט דאך א פוסק, זאגט נאר איז דאס ערגער פון גביל לתורי? א איד איז דאך נישט ערגער פון א בהמה!" (עי' ברכות מ. שאם הפסיק הבוצע מענין הסעודה, ואפילו אמר 'גביל לתורי', ליתן המורסן במים לצורך השוורים, א"צ לחזור ולברך).

הרה"ק ממנוקאטש הפליא את גודל מדריגתו במדת החסד, באמרו למקורבי: הצדיק המתקן מדה ששייכת לשרש נשמתו, משפיעים לו מן השמים כח מיוחד, שנצרך לו לאותה מדה אשר תיקן, וצדיקים אחרים אינם זוכים למדרגה זו, שמויחדת לו.

והוסיף הרה"ק ממנוקאטש: ברור בעיני, כי אילו נבצעה החלה בידי, בודאי שלא ראיתי את

כ"ד ניסן

רבי יוסף הכהן מרימנוב זצ"ל

/ תרע"ג /

יראת הרוממות

פעם נתן יהודי אחד פיתקא לרבי יוסף מרימנוב, ובה כתב לאמר שרוצה יראת הרוממות, וכאשר קראו ר' יוסף העלה בת שחוק קל על שפתיו, והרבנית שהיתה בחדר השני ראתה כי בעלה מחיך שאלה לו על זה, השיב רבי יוסף: "דער יוד וויל אזא זאך וואס אונז האמיר אויך חשק צו דעם..."

ואני אברכם להסכים על ידי הכהנים

הרה"ק רבי ראובן מדעמביץ זצ"ל בן הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זצ"ל, אמר על הרה"ק רבי יוסף לע מרימנוב, אינו חידוש שברכותיו מתקיימים, שעל כל ברכה שמברך יושב אביו בגן עדן, מיט די גראבע ליפען, ואומר אמן. (שיח זקנים, בשם הרה"ג ר' אשר וואגשאל שליט"א)

ובספר 'אבותינו ורבותינו' (עמ' ג) מביא נוסח אחר, שהרה"ק מצאנו זי"ע אמר: "איך בין מאמין באמונה שלימה, אז דער רבי ר' הערש שטייט מיט די גראבע ליפען ביי די תורות פון זיין זוהן און זאגט אמן אמן".

יוסף הצדיק

.....

אביו הרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב זי"ע נפטר בהיותו ילד רך צעיר לימים. ואחר פטירת אביו נשאה אמו את אדמו"ר עטרת ישראל מרוזין ז"ל ונתגדל בביתו, והשתעשע בו הרה"ק מרוזין והיה קוראו "יוסף הצדיק".

בן במקום אביו עומד

כאשר אמר קדיש אחר אביו, אמר בלחש, וצותה אמו להמשרת שלו שידחפהו שיאמר בקול, והיה כאשר פתח לאמר הקדיש אמר בלחשה ובקול נמוך כמקדם, ודחף בו המשרת, וכאשר דחף בו הפחיד את עצמו, ומתוך הפחד גלה את אזני המשרת ואמר לו: "הלא אבי עומד לנגדי". וסיפר זאת המשרת לאמו ורצתה לשמוע זאת בעצמה, ועשתה כמה תחבולות שיוציאו מפיו מלין ולא יכלו, כי היה זהיר בדיבורו.

לקראת ההילולא קדישא כ"ה ניסן:

מאמר ו

פרד"ס החיים

פרק נכבד על קבלת מדת הדין באהבה
אצל רבינו הק' מצאנו ז"ע

ה' צדיק יבחן

וצ"ל הי"ד: כאשר נסתלקה זוגתו השלישית של הרה"ק מצאנו ז"ע, שהיתה בתו של הרה"צ רבי הירש מורנער זצלה"ה, בערב שב"ק, פנה מרן הדברי חיים והתנה עם חותנו רבי הירש שיוכל להישאר אצלו על שב"ק רק בתנאי שלא יתאבל בשבת ויפריע לו עבודתו בקודש, ובלשון קדשו: "הערט מיר אויס מחותן, זאגט איר מיר צו, אז איר וועט מיך נישט פארשטערן דעם שבת, קענט איר בלייבן דא, און אז נישט, פארט אייך אהיים און צושטערט מיר נישט דעם שבת".

ואח"כ כשנתקרב הזמן להדלקת הנרות של שבת הסתובב מרן הק' תפוס בשרעפיו, ושמעו המקורבים איך שלפתע נתלהב מרן הק' ונודעק: "א כפרה א וייב פאר'ן הייליגען שבת". ונורא הוא. (נפלאים מעשיך ח"ב)

מברך על הרעה - מפי כתבו של עד ראיה

תיאור נוסף מאותה תקופה הובא במדור 'החדשות בעולם היהדות' בירחון 'עמוד היראה' (י"ל על ידי הגה"צ מו"ה עקיבא יוסף שלעוונער זצ"ל) אשר שם כתבו חדשות מעיר צאנז, מפי מקור ראשון חד מתושבי העיר, שכך כותב:

"אין אני כמוצא דיבה במבשרי בשורה רעה הזאת, הלא כבר נודע לרבים שמתה הרבנית הצדיקת דפה [מרת רעכיל דבורה] ז"ל, יום אחד אחרי סעודת ברית בנה, והניחה אחריה ששה ילדים ה"י, ומי יוכל לפרט את השבר הגדול וחורבן בית הצדיקים בעוה"ר, ואני הייתי אז בבית רבינו אור ישראל אב"ד דפה [צאנז] שליט"א, ותמהתי עד היכן כחו של אהבת ה' מגיע.

המיתה הזאת היתה בערב שבת קודש, ובליל שבת הייתי אצל סעודת שולחן רבינו הי"ו כנהוג, וכל העם מסתכלין בו לדעת מה יעשה, והנה הוא בוער באשו

נתקיים בו ברבינו הדברי חיים מצאנו ז"ע מאמר חז"ל (ברכות ה.) "כל שהקב"ה חפץ בו מדכאו ביסורין", וה' צדיק יבחן, כי עמוס התלאה היה רבינו מנעוריו ועד זקנה ושיבה, שהרי עוד מימי ילדותו סבל הרבה מרגלו החולה, ולאחר נישואיו עם הרבנית פניא רחל ע"ה (בת הגאון בעל ברוך טעם ז"ע) קפצה עליו רוגזה, כאשר מתה עליו אם הבנים בדמי ימיה, גם זוגתו השניה הרבנית גיטל ע"ה (אחותה של הרבנית הראשונה) לא האריכה ימים והלכה לעולמה כעשר שנים לאחר נישואיה, וכאשר שוב זכה לעת זקנתו להוליד זרע קודש עם זוגתו השלישית הרבנית רעכיל דבורה ע"ה (בת הגה"צ רבי צבי הירש מורנער זצ"ל) נפטרה גם היא בקוצר ימים, בהשאירה אחריה עוללים ויונקים, טפלי תלוי על כתפי אביהם הזקן.

עוד זאת נתנסה רבינו בהרבה צער גידול בנים, כאשר כמה מצאנאזי, פרי צדיק נטעי נאמנים, נפטרו עליו בחיים חיותו, אך רבינו כארי התנשא וקיבל דינו של מקום באהבה ובשמחה, למעלה מהשגות אנוש, ושבע יפול צדיק וקם.

מר למתוק

בתו הרבנית יוטא ע"ה, אשת הגה"צ רבי אליעזר יוחם באראן זצ"ל נפטרה בחייו, ובשבת הראשון אחרי תום שבעת ימי האבל צוה להביא לפניו על השלחן שכר הנקרא 'ענגלישער פארטער', ושתה ואמר: "העולם אומרים כי שכר פארטער הוא מר, אבל באמת שוטים הם, ס'איז נישט ביטער, ס'איז כח". וחזר על דבריו פעמים הרבה בהתלהבות עצומה, והבינו שכיוון על המקרה המר שקרה לו, שהכל לטובה ואינו לרעה ח"ו. (מקור חיים)

שבת משוש נוגים

סיפר הגה"צ רבי יהוקאל שרגא וויינבערגער מפאיע

יצחק מנעשכין זי"ע, בו הוא מבקש ממנו שיתפלל בעדו, ושהמגיפה תיעצר.

שר לפני המלך

שמעתי מתלמיד חכם חסיד אחד שהיה מסתופף בצל רבינו הרה"ק **מצאנו** זי"ע בעל דברי חיים, שהיה לו לרבינו בעל דברי חיים בנים בזקנותו כנועד, והיה ילד שעשועים בנו חולה מסוכן ר"ל, וישב אז בסעודה עם חסידיו ואנשי שלומו, ובאה הרבנית אם הילד בקול מר צורח, להרעיש ולעורר רחמים כי בנם הילד התגבר חליו למאוד, ובירך מיד ברכת המזון, וצוה לאנשיו המסתופפים אז לילך לבית המדרש שלו לומר תהלים בציבור, ולהתפלל בעד בנו הילד החולה.

ואמר אז הדברי חיים: הן בימי נערוטי כשהיה בני **הבכור רבי יהזקאל** [הרה"ק **משינאווע** זי"ע] עלם כבן שבע שנים, עברה עליו עגלה מרכבת סוסים, ובא הרופא ואמר כי נפלח ונחלק חצי כבדו מבפנים, ולא יחיה עוד רק איזה שעות, והיה צר לי מאוד מאוד, והתנפלתי בבכי ובתחנונים בבקשתי לפני היוצר בראשית יתברך שמו, ונושעתי כי נתרפא בעז"ל, אבל הייתי אז כעבד פשוט לפני המלך, היינו כבן חיל פשוט העומד על המשמר אצל הפתחים, אשר בבקשתו לפני המלך יפיל עצמו לארץ לפני הפתח, אבל **עתה לעת זקנתי הנני כשר לפני המלך אשר לא יוכל לבוא בכל עת**, ואסור לו להטריד **המלך בצרכי עצמו רק בצרכי הכלל**, כי על כן לא אוכל עתה להפציר כל כך, אבל אתם כבני חיל המלך תוכלו להתפלל בעד בני החולה כנ"ל [ולא הועילה אז תפלתם ל"ע]. [דברי תורה ח"ב, אות קא]

הקדושה כבשבת הקודם, ומזמר הזמירות באהבה ובנעימות שלהבת י-ה כאילו לא פגע בו מדת הדין כלל, וכן כל השבת לא ראינו שום תנועה אחרת במהות עבודתו כמדי שבת בשבתו, זולת בעת סעודת שחרית כאשר בא אליו בנו היתום הקטן (רבי שלום אליעזר או רבי ישעיה'לע) בעצבות, אז אמר אליו בזה הלשון: **"איזט וואהר הקדוש ברוך הוא איזט גערעכט"**. ותו לא מיד.

התבוננתי על המראה, והבנתי המדריגה מה שאמרו חז"ל (ברכות נד.) 'חייב אדם לברך על הרעה כעל הטובה', פירש הרע"ב: בשמחה. - רחמנא ירומם בתי צדיקים ויחזיר חורבות ציון בב"א".

איזהו אשה כשירה

בלוויית הרבנית מרת **רעכיל דבורה ע"ה**, ליווה רבינו את מיטתה עד לבית הכנסת שהיה סמוך לביתו, והספידה בדברים אחדים ואמר: "היא היתה אשה כשירה שעשתה רצון בעלה, וחלק גדול יש לה בעבודתו... היא בנתה בשבילי ה"דאוויין שטוב" ובנתה המקוה בחצירי... לך בשלום, ובכל מקום **שתבואי תאמרי שאת היית אשתי, וששמשת אותי באמונה**, לך בשלום", עכד"ק. (פי צדיק עמ' רמו)

בין כסא לעשור של שנת תרכ"ז - ימים ספורים אחר פטירתה של הרבנית, עזב רבינו את העיר צאנו לזמן קצר עדי יעבור זעם המגיפה, הלך לעיר זמיגראד, ועל חג הסוכות נסע לעיר בארדיוב, ושהה שם כמה שבועות עד שהמגיפה נעצרה.

בספר **זכרון טוב** הובא מכתב שכתב מרן להרה"ק **רבי**

כי כל דרכיו משפט

גדול כפי ערכו. לרוב ישרותו זכה היהודי ומצא חן בעיני הפרפין, שאהב אותו מאוד.

פעם שאל אותו הפרפין: "היתכן שאתה עני, ומי שהיה מחזיק את הבית מזיגה מקודם שבאת לכאן, הצליח הרבה במסחרו עד שנתעשר מזה?" השיב לו

מלך תמים דרכו

פעם כשהיה הרה"ק **מצאנו** זי"ע מיסב על שולחנו עם החסידים, סיפר מעשה נורא:

ככפר אחד היה דר מווג, שמשך את פרנסתו מחכירת הבית מרוז מן הפרפין, האיש היה עני, אך בעל צדקה

כא. כן אמרו חז"ל במס' ברכות (דף לד.): מעשה רבבי חנינא בן דוסא שהלך ללמוד תורה אצל ר' יוחנן בן זכאי, וחלה בנו של ריב"ז, אמר לו חנינא בני בקש עליו רחמים ויחיה, הניח ראשו בין ברכיו וביקש עליו רחמים, וחיה. אמר רבי יוחנן בן זכאי (על עצמו), אלמלי (כלומר אפילו) הטיח בן זכאי את ראשו בין ברכיו כל היום כולו, לא היו משגיחים עליו, אמרה לו אשתו וכי חנינא גדול ממך, אמר לה לאו, אלא הוא דומה כעבד לפני המלך ואני דומה כשר לפני המלך. פירש"י, כעבד - בן בית, נכנס ויוצא שלא ברשות, כשר לפני המלך - שאינו רגיל לבא לפניו.

למשמע הגזירה המרה הזאת הרימו אשתו ובניו את קולם בבכי, וצעקו אל אביהם: "מה יהיה בסופינו, האם תמנו לגוע ברעב חס ושלום", ענה להם אביהם אל תדאגו כלל, כי מעתה נחזור על הפתחים ביחד עם העניים הללו, ומה שיעלה בסופם יהיה מנת חלקנו גם כן. ואכן כך הוה שנהפך עליו הגלגל, ובין לילה נעשה האיש ובני ביתו מחזירים על הפתחים.

וסיים הרה"ק מצאנו את דבריו: "ומה עלתה בסופה של מעשה זו? לאחר שקיבל המסור את המזיגה נעשה מזה עשיר גדול, והיו לו בנין וחתנין רבנן, וזה הבעל צדקה נשאר עני כל ימי חייו, אבל עם כל זה אסור לשאול קושיות על הקב"ה, ובודאי הצדק עם השי"ת"²²... (ומירות לעטר פתורא בשם ספר מהרש"ם מהן, פ"י וישב)

חביבין עליך יסורין

מעשה נורא עד היכן מגיע חשיבות עבודת ה' מתוך הדחק והיסורים, סיפר הרה"ק מצאנו זי"ע מאחד הצדיקים, ואת שמו לא הגיד (דרכי חיים, אות נד): פעם היה צדיק אשר היו לו עשרה בטלנים בבית המדרש, אשר נתן להם דמי שבוע לכל אחד כדי צרכו מדי שבוע בשבוע, אבל מפני שהיו עניים מאוד, והכרחו תמיד בכל יום ה' ובעש"ק ללוות להם על צרכי שבת עד שיקבלו את מעותם מיד רבם, ולפיכך לא יכלו להתפלל בכוונה, כי טרודים היו לחזור אחרי צרכם, והיתה להם עגמת נפש גדולה.

פעם אחת ישבו בביהמ"ד, ואמרו זה לזה, למה זה נותן לנו רבינו את מעותינו ביום עש"ק לעת ערב, ואין אנו יכולים להתפלל בכוונה, וטרודים אנו ודחוקים להלוות את מעותינו על שב"ק, הלא טוב היה אילו היה נותן לנו רבינו את מעותינו ביום ה', למען נוכל להתפלל מלב עמוק ובלי בלבול המח וטירדות הלב, ואם לא ירצה רבינו ליתן לנו ביום ה', אזי נניח לו כל אחד ששה גראשען מדמי השבוע, למען יתן לנו ביום ה' ולא תהיה לנו עגמת נפש יותר. ולפי שהיו בטלנים מצא הדבר חן בעיניהם, ושלחו שני אנשים לרבם, ואמרו לו איך שאינם יכולים להתפלל בכוונה ביום ה' וביום עש"ק מחמת הטירדה והעגמת נפש שיש להם, ואם אין הרב חפץ ליתן את המעות ביום ה', אזי יניחו לו כל אחד ששה גראשען, ובלבד שיקבלו את המעות ביום ה', למען שלא תהיה להם יותר עגמת נפש ויוכלו להתפלל

יהודי: "הלא תדע, שכאשר באתי לכאן העלית את דמי שכירות המזיגה, וזהו הגורם לעוניי". כיון שהפריץ אוהב את המווג והפץ בהצלחתו, אמר לו: "אם כן אניח לך מעתה מסכום הקצוב לשכירותך, כדי שתוכל גם עתה להתעשר מבית המרוח". שמח היהודי על ההנחה, אבל כל מה שהרויח מהנחה זו חילק לעניים, כך שמצבו הכספי לא השתפר כלל.

ויהי כעבור איזה זמן ראה הפריץ שכל זה לא הועיל, ועדיין היהודי הזה עני כמו שחיה, על כן לגודל אהבתו הניח לו לגמרי את דמי שכירות המזיגה, והרשה לו לשבת בה חנם אין כסף, ובלבד שיתעשר. אך היהודי הזה, ככל שנתרבה רכושו הרבה בצדקותיו, עד שלא נשאר לו לעצמו כלום. הפריץ שחפץ בטוב לא התייאש, והוסיף ליתן לו את הזכויות על מסחר הקלב שתחת ידו, כדי שישע עם החלב לעיר למכרו ויתעשר מזה, אך משקיבל היהודי את החלב לרשותו, התחיל לחלק חלב לעניים חנם אין כסף, ושוב נשאר עני כמקדם.

משראה הפריץ שכל פעולותיו ללא הועיל, נתן לו בחנם בית גדול לדור בו, ובו מקום לאכסן הרבה אורחים, כדי שיוכל היהודי להרויח מעוברים ושבים שיתאכסנו אצלו, מה עשה האיש, כתב מכתבים העירה שכל מי שהוא עני וחסר בית, יבוא אצלו ויקבל ממנו אכילה שתיה ולינה בחינם, כמובן שבהנהגה כזו נשאר היהודי בעניותו, ולא נתעשר כלל מכל מתנות הפריץ.

בכפר זה היה דר יהודי אחר שהיתה עינו חומדת בשל אחרים, ורצה לשכור את בית המזיגה מן הפריץ, ולכן הלשין תמיד על המווג אצל הפריץ, אבל אדון הכפר לא הטח לו אוזן, ואדברבה הוסיף ליתן להיהודי כל מה שיוכל כדי שיתעשר.

יום אחד בא המסור אל הפריץ, ואמר לו: "אל תתפלא על שהיהודי החוכר הוא עדיין עני, אף לאחר כל מה שעשית עבורו, כי בא עמי אל ביתו ותראה שכל ביתו מלא עניים שאוכלים ולנים אצלו חנם, ושם הוא מבזבז את כל ממונו". נתפתה האדון והגיע לבית המזיגה, וראה במו עינו שאמת העיד המסור, כי מצא עניים עם בני ביתם דרים ואוכלים שמה בלי תשלומין כלל, נתקצף הפריץ וחמתו בערה בו, והודיע להיהודי שעליו לעזוב את המזיגה תיכף ומיד בעירום ובחוסר כל.

כב. החסידים ששמעו מעשה זה, הבינו כי מסתמא נמצאו אז אצל השלחן מצאצאי המסור או המווג, ולפיכך סיפר הרה"ק מצאנו זי"ע מעשה זה לפניהם.

וסחורתם ולשוב הביתה, ולמהר לכבוד שבת. וביותר הפריע הדבר ליהודים שלא היו להם חנויות קבועות שהיו סובלים מזה פי כמה, כי בעוד שבועי החנויות היה די להם בסגירת החנות, הרי עליהם היה מוטל לאסוף את הכל ולטלטל עצמם עם עגלתם, ואי לכך היו מוכרחים להקדים עוד יותר. לזאת הגישו בקשה לממשל העיר לדחות את יום השוק ליום אחר בשבוע.

כשרבינו שמע מזה, לא הסכים אתם, ואמר: "אם הייתם יודעים כמה חשוב הוא בשמים, כשרואים יהודי חנוני העומד עם סחורתו, ולפניו הרבה קונים המבקשים לקנות, והוא אינו מתפעל מכל זה, רק אורז סחורתו במוקדם בכדי שיהיה לו עוד פנאי ללכת לטבול במקוה לכבוד שבת, ומה גם אם רוצה גם כן לחטוף שיניה מועטת לכבוד שב"ק, אם הייתם יודעים כמה תענוג וקורת רוח גורמים בזה להבונ"ה, בטוחני שלא הייתם משתדלים לדחות את ה"ומא דשוקא" ליום אחר".

בכוונה, וענה להם הרב אשאל מן השמים, אם יסכימו לזה אתן לכם ביום ה'.

בשבוע הבאה כשבאו אליו ביום ד', אמר להם הרב אתם חפצים להניח ששה גראשען למען שלא תהיה לכם עגמת נפש, אבל כך ענו לי מן השמים: "א יידיש עגמת נפש איז מעהר ווערט ווי זעקס גראשען", כך דיבר רבינו ז"ל בעצמו".

עובדא דומה מובא בספר פי צדיק:

"כידוע התקיים בצאנו ה"ומא דשוקא" ביום ו' עש"ק. ורוב הסוחרים בעיר לא היו להם חנויות קבועות, אלא באו בעגלות והעמידום על ככר השוק, ועליהם פרסו כל אחד את מרכולתו. קביעות יום זה העיק מאד לכני העיר היהודים, כאשר שבימי החורף הקצרים היה הדבר קשה להם, כי כבר בשעות אחה"צ המוקדמות, כשהסחר הוא בעיצומו, היו מוכרחים לארוז חפציהם

כג. עובדא זו סיפר גם הרב"ק רבי שלמה מארלין זי"ע (ברכת אהרן - ברכת שלמה, עמ' י"ב), והוסיף שמעשה זו אירע עם הרה"ק הרבי ר' מיכל מזלאטשוב זי"ע, והלך למקוה טרם יחליט אם ימלא בקשתם או לא, ובהיותו במקוה שמע קול לו קול אליו: "איי מעכיל'ע מעכיל'ע, האב איך זיך אפנים אין דיר גאר גינאָרט, וויא ווייסטו דען ניט אז זייער ביסעלע יסורים איז ביי מיר טייערער פון זייער לערנען און דאווענען?".

עוד מסופר שם: "פעם אחת במוצאי יום הכיפורים היה בדיחא דעתו של רבי שלמה, ועמד והכריז שיכול להגיד לכל אחד ואחד מה היה בקשתו מהשי"ת בימים הקדושים, ומה נענה כל אחד מן השמים. ושאל אותו אחד מתלמידיו הקדושים מה היה בקשתו, ואמר אליו בקשתך היה שימין לך השי"ת פרנסתך בעתו ובזמנו בלא טירדה, כדי שלא יטריד פרנסתך את עבודתך בעבודת ה', ומשמיא ענו לך שלא מבקשים ממך תפלתך ותורתך, כי אם האנחה ושברון לבבך שיש לך ממה שמטריד אותך פרנסתך ויש לך מניעה לעבודת ה', וצריך אתה להתגבר על כל המכשולים שלא ימנע אותך מלעבוד את ה' בכל מדה ומדה שמודד לך, זהו הרצון מן השמים".

הגליון נתנדב ע"י ידידינו החשוב מר"ה ישראל יודא לאפלער הי"ו

לרפואת אביו החשוב מו"ה
מנחם בן מרים

לרפואה שלימה על רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו בתוך שאר חולי ישראל, אורך
ימים ושנות חיים יסיפּו לו, אמן

ולע"נ הרה"ק רבי ישעי' ב"ר משה זי"ע מקערעסטיד

לע"נ הרה"ח
ר' אשר לעמל ב"ר שלמה ע"ה
נפטר כ' תמוז תשע"ו לפ"ק
זוג' רבקה בת ר' דוד אהרן ע"ה
נפטרה כ"ט אלול תשנ"ב לפ"ק
ת. נ. צ. ב. ה.

צו מנדב זיין א גליון אדער צו באשטעלן קונטרסים
צו טיילן בעת שמחה וכדו'
קען מען זיך ווענדן צו ר' הלל מנשה מאראמארשטיין נ"ו
347-243-8419

הוצאת פרדס הצדיקים
731 Bedford Ave. #2 | Brooklyn N. Y. 11205
פאר הערות אדער צו באקומען דעם גליון דורך אימעייל, שיקט צו
pardeshatzadikim@gmail.com